

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ IR HUMANITARINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO IR POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

**KARINIO JŪRŲ LAIVYNO REIKŠMĖ NACIONALINIAM
SAUGUMUI: JŪRINĖS STRATEGIJOS LIETUVOJE ATVEJIS**

Magistro baigiamasis darbas

Autorius: SMNNS19 gr. stud. Haroldas Uznys

Vadovas: Prof. dr. J. Dvorak

Klaipėda, 2022

MAGISTRO BAIGIAMOJO DARBO LYDRAŠTIS

Pildo magistro baigiamojo darbo autorius

Haroldas Uznys

(magistro baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė)

KARINIO JŪRŲ LAIVYNO REIKŠMĖ NACIONALINIAM SAUGUMUI: JŪRINĖS STRATEGIJOS LIETUVOJE ATVEJIS

(magistro baigiamojo darbo pavadinimas lietuvių kalba)

Patvirtinu, kad magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis magistro darbas ar jo dalis nebuvo panaudotas Klaipėdos universitete ir kitose aukštosiose mokyklose.

Haroldas Uznys.....

(magistro baigiamojo darbo autoriaus ir parašas)

Sutinku, kad magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 m.

Klaipėdos universiteto studijų procese.

Haroldas Uznys.....

(magistro baigiamojo darbo autoriaus ir parašas)

Pildo magistro baigiamojo darbo vadovas

Magistro baigiamąjį darbą ginti

(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

.....

(data) (magistro baigiamojo darbo vadovo vardas, pavardė ir parašas)

Pildo katedros, kuriojančios studijų programą, administratorius (sekretorius)

Baigiamasis darbas įregistruotas ***Viešojo administravimo ir politikos mokslų katedroje***

.....

(data)

(katedros sekretorės vardas, pavardė ir parašas)

Pildo katedros, kuriojančios studijų programą, vedėjas

Magistro baigiamąjį darbą ginti

(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

.....

(data)

(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

Recenzentu(-ais) skiriu

.....

(įrašyti recenzento(u) vardą, pavardę)

.....

(data)

(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

SANTRAUKA

Haroldas Uznys. KARINIO JŪRŲ LAIVYNO REIKŠMĖ NACIONALINIAM SAUGUMUI: JŪRINĖS STRATEGIJOS LIETUVOJE ATVEJIS. Magistro baigiamasis darbas. Darbo vadovas: prof. dr. Jaroslav Dvorak. Klaipėdos Universitetas, Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultetas, *Viešojo administravimo ir politikos mokslų katedra*: Klaipėda, 2022 – 64 p.

Tyrimo aktualumas siejamas su jūrų saugumu, jūros svarba ekonominiu, gynybiniu aspektais, Karinių jūrų pajėgų ir jūros gynybos reikšmingumu Lietuvos nacionalinio saugumo užtikrinime bei LR jūrinės strategijos kontekste. Lietuvos saugumo situacijos supratimas jūrinėje dimensijoje labai svarbus, nes Karinių jūrų pajėgų (toliau – KJP) vaidmuo neatsiejamas nuo mūsų šalies, kaip jūrinės valstybės, nacionalinio saugumo faktorius. Magistro darbo tyrimo problema atliepia Lietuvos Karinių jūrų laivyno pozicijos svarbą ne tik nacionalinio saugumo kontekste, bet ir Lietuvos jūrinės strategijos perspektyvoje. Magistro darbo ginamasis teiginys - Lietuvos jūrinės strategijos sukūrimas padėtų aiškiai įvardinti šalies jūrinius interesus, pasverti grėsmes jūrinio sektoriaus elementams ir įvertinti Lietuvos Karinių jūrų pajėgų svarbą Nacionaliniam saugumui. Magistro darbo tikslas - atskleisti Lietuvos Karinių jūrų pajėgų vaidmenį valstybės Nacionaliniam saugumui jūrinės strategijos kontekste. Magistro darbo uždaviniai: išanalizuoti nacionalinio saugumo sampratą teoriniu aspektu; įvertinti kariuomenės svarbą nacionaliniam saugumui; nustatyti Karinių jūrų pajėgų poziciją valstybės jūrinės strategijos kontekste. Darbo tyrimo metodai: mokslinės literatūros, oficialių dokumentų, mokslinių periodinių leidinių, internetinių duomenų bazių analizės metodas: santykinai nestruktūrizuota ir struktūrizuota turinio (kontent) analizė. Nestruktūrizuota turinio analizė – atskleidžiamos pagrindinės autorių mintys, įžvalgos ir idėjos, loginiai ryšiai ir prieštaravimai, dėsningumai ir tendencijos. Struktūrizuota turinio (content) analizė - atrankos elementai yra žodžiai, frazės, tam tikri straipsniai ir kita, susiję su raktiniais žodžiais: jūrinė valstybė, jūrų saugumas, karinės jūrų pajėgos. Analizės etapai: preliminarinių šaltinių paieška: knygų, straipsnių, pranešimų bei kitų publikacijų; antrinių šaltinių. Darbo struktūra: darbą sudaro trys dalys. *Pirmoje darbo dalyje* teoriniu aspektu analizuojamos nacionalinio saugumo samprata skirtingų autorių moksliniuose darbuose, pateikiama saugumo ir gynybos analizė, remiantis Europos Sąjungos oficialiais teisiniais dokumentais. *Antroje dalyje*, išanalizavus teorines ir teises įžvalgas, siekiama atskleisti kariuomenės svarbą nacionaliniam saugumui tiek bendruoju, tiek konkrečiu – Lietuvos atveju. *Trečioje dalyje* buvo svarbu išsiaiškinti jūrinės valstybės diskursą, Karinių jūrų pajėgų poziciją jūrinės valstybės strategijos kontekste. Pateikiama teorinė analizė, kurioje sisteminamos kitų tyrėjų įžvalgos apie jūrinės valstybės konceptą, jūrinės strategijos svarbą valstybei bei Karinių jūrų pajėgų poziciją joje. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados bei literatūros sąrašas.

Raktiniai žodžiai: Nacionalinis saugumas, jūrinė valstybė, kariuomenė, karinės jūrų pajėgos.

SUMMARY

Haroldas Uznys. *ROLE OF THE NAVY TO THE NATIONAL SECURITY: THE CASE OF MARITIME STRATEGY IN LITHUANIA*. Master's Thesis for National Security Studies. Academic supervisor Prof. Dr. Jaroslav Dvorak. Klaipėda University, Faculty of social and human sciences, Department of public administration and political sciences, Klaipėda, 2022 – 64 p.

The relevance of research is related to maritime security, importance of economic and defensive aspects of the sea, the significance of Naval Forces and maritime defense whilst ensuring the national security of Lithuania within context of the maritime strategy of the Republic of Lithuania.

Understanding of the security situation of Lithuania in the maritime dimension is very important, because the role of the Navy is inseparable factor of the national security of our country as a maritime state. Problem of the thesis responds to the importance of the position of the Lithuanian Navy not only within the context of national security but also in the perspective of Lithuania's maritime strategy. The aim of the research is to reveal the role of the Lithuanian Naval Forces within context of the maritime strategy of the state's national security. Tasks of the thesis: to analyze the concept of national security in a theoretical aspect; assess the importance of the military to national security; determine the position of the Naval Forces in the context of the maritime strategy. Methods of the research: analysis of scientific literature, official documents, scientific periodicals, online databases: relatively unstructured and structured content analysis. Unstructured content analysis reveals the authors' main thoughts, insights and ideas, logical connections and contradictions, regularities and trends. Structured content analysis where selected elements are words, phrases, certain articles and others related keywords: maritime state, maritime security, naval forces. Stages of analysis: search for primary sources: books, articles, reports and other publications; secondary sources. The work consists of three parts. The first part analyzes the concept of national security in the scientific works of different authors from a theoretical perspective, presents an analysis of security and defense based on the official legal documents of the European Union. The aim of the second part is to reveal the importance of the military for national security both in general and in particular case of Lithuania. In the third part it was important to find out the discourse of the maritime state, the position of the Naval Forces in the context of the strategy of the maritime state. A theoretical analysis systematizes the insights of other researchers about the concept of the maritime state, the importance of the maritime strategy for the state and the position of the navy in it. Conclusions and a list of references are presented at the end of the work.

Keywords: national security, maritime state, military, navy.

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Lietuvos karinių pajėgų pozicija nacionalinio saugumo sistemoje	26
2 pav. Lietuvos Kariuomenės pajėgų rūšys.....	31
3 pav. Lietuvos Karinių jūrų pajėgų sudėtis	38
4 pav. Lietuvos Karinių jūrų pajėgų Karo laivų flotilės kovinių laivų klasės	39

SANTRUMPOS

BSGP – Bendroji saugumo ir gynybos politika

CIA (angl. Central Intelligence Agency) – Centrinė žvalgybos agentūra

CIMIC (angl. Civil Military Cooperation) – Bendrosios karinės ir civilinės operacijos

ES – Europos Sąjunga

ES BJRS - Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategija

ESGP – Europos saugumo ir gynybos politika

IEZ – Išskirtinė ekonominė zona

JT – Jungtinės Tautos

KJP – Karinės jūrų pajėgos

KVJUD – Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija

LK – Lietuvos kariuomenė

LR – Lietuvos Respublika

MOOTW (angl. *Military Operations Other Than War*) – Karinės operacijos, kitokios nei karas

NATO (angl. *North Atlantic Treaty Organization*) – Šiaurės Atlanto sutarties organizacija

NSS – Nacionalinio saugumo strategija

PESCO (angl. – *Permanent Structured Cooperation*) – Europos Sąjungos nuolatinis struktūrizuotas bendradarbiavimas

RF – Rusijos federacija

SK – Strateginis kompasas

UN PKO (angl. *United Nations Peacekeeping Operations*) – Jungtinių Tautų taikos palaikymo operacijos

UNCLOS (angl. *United Nations Convention on the Law of the Sea*) – Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija

TURINYS

ĮVADAS	8
1. NACIONALINIS SAUGUMAS TEORINIAME IR PRAKTINIAME DISKURSE.....	12
1.1. Nacionalinio saugumo sampratos apibūdinimas	12
1.2. Saugumas ir gynyba Europos Sąjungos dokumentuose	18
2. KARIUOMENĖ, KAIP SVARBIAUSIAS NACIONALINIO SAUGUMO ELEMENTAS ...	25
2.1. Kariuomenės vieta nacionalinio saugumo sistemoje.....	25
2.2. Kariuomenės funkcijos ir specifika	29
2.3. Karinės jūrų pajėgos, kaip specifinė kariuomenės rūšis.....	34
3. JŪRINĖ VALSTYBĖ IR JŪRINĖ STRATEGIJA.....	41
3.1. Jūrinės valstybės konceptas	41
3.2. Lietuvos jūrinė strategija	44
3.3. Lietuvos Karinės jūrų pajėgos šalies jūrinėje strategijoje	47
IŠVADOS	54
LITERATŪRA	56

IVADAS

Temos aktualumas: Jūrų saugumas pastaruoju metu yra vienas iš dažniausiai naudojamų terminų, kalbant apie tarptautinius santykius ir jungia sąvokas tokias kaip jūrinė galia, saugumas jūroje, atsparumas grėsmėms ir mėlynoji ekonomika¹. Nūdienos aktualijų fone, kaip niekad aktualizuojasi žmonių saugumo svarba, ir tai, kad „žmogaus, kaip bendruomenės nario saugi būtis neatsiejama nuo visos bendruomenės saugumo. Individai priversti veikti bendrai, kurti ne tik bendruomenės infrastruktūrą – namus, kelius, tvenkinius, gamintis įrankius, bet ir turėti planą, leidžiantį ginti bendruomenę nuo aplinkos negandų².“

Kaip teigia Tarptautiniai laivybos rūmai (*angl.* – International Chamber of Shipping, ICS), apie 90 procentų viso pasaulio prekių keliauja krovininiais laivais, kurių, plaukiojančių tarptautiniais vandenimis ir gabenančių visų rūšių krovinius, yra per 50 000. Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija (toliau – KVJUD), savo 2021 metų veiklos rezultatų ataskaitoje³ teigia, kad „Klaipėdos uosto krova (per 2021 metus) siekė daugiau, kaip 45 mln. tonų“. Todėl nutrūkus laivybos grandinėms, jūrų uostų darbui, sustotų pasaulio prekyba, maisto, žaliavų tiekimo grandinės. Lietuva, turinti prieigą prie Baltijos jūros ir vienintelį uostą, iškart pajauts tokios krizės padarinius. Puikus to pavyzdys – karas Ukrainoje. Remiantis Jungtinių Tautų maisto ir žemės ūkio organizacijos (*angl.* – Food and Agriculture Organization of the United Nations, FAO) duomenimis, „Ukraina yra tarp svarbiausių žemės ūkio produktų eksportuotojų pasaulyje“⁴. Dėl karo padarinių – užimtų, blokuojamų uostų, sunaikintos infrastruktūros, karo veiksmų sausumoje, vandenyje ir ore – „vien kviečių eksportavusi 4 – 5 kartus mažiau, lyginant su 2021 metais“⁵. Tai lėmė nutrūkusias maisto tiekimo grandines net ir, atrodo, atokiai esančiose Afrikos šalyse, išaugusias maisto produktų kainas visame pasaulyje.

Pagal Šiaurės Atlanto sutarties (1949) 5-ąjį straipsnį, šalys susitarė viena kitai teikti pagalbą ginkluoto užpuolimo atveju⁶. Tačiau būtent jūrų keliais ir būtent per Klaipėdos uostą sąjungininkams pasiekti Lietuvą būtų lengviausias ir, įvertinus logistiką, priimtinausias būdas,

¹ Bueger, CH. (2015). What is maritime security? Prieiga: https://www.academia.edu/11164391/What_is_Maritime_Security

² Vareikis, E., Vitkus, G., Mereckis, D., K., Laurinavičius, Č., Lopata, R., Prazauskas, A., Bajarūnas, E. (2000). Skaitiniai apie nacionalinį saugumą: Vilnius, Ogamas, p. 3.

³ VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcijos 2021 m. finansinės ataskaitos. Prieiga internete: https://governance.lt/wp-content/uploads/2018/08/KVJUD-TFAS-2021-FINAL_ok_RK.pdf [Žiūrėta: 2022-12-22].

⁴ Food and Agriculture Organization of the United Nations, Information Note The importance of Ukraine and the Russian Federation for global agricultural markets and the risks associated with the current conflict 25 March 2022 Update. Prieiga internete: <https://www.fao.org/3/cb9236en/cb9236en.pdf> [Žiūrėta: 2022-06-10]

⁵ European Council, „Infographic – How the Russian invasion of Ukraine has further aggravated the global crisis“. Prieiga internete: <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/how-the-russian-invasion-of-ukraine-has-further-aggravated-the-global-food-crisis/> [Žiūrėta: 2022-12-21].

⁶ Šiaurės Atlanto sutartis (1949). JAV, Vašingtonas. Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.228603?jfwid=rivwzvpvg> [Žiūrėta: 2020-05-10].

kuris jau dabar kasmet yra naudojamas JAV ir kitų šalių kariuomenių, vykstama į tarptautines pratybas Lietuvos poligonuose. Netekus Suvalkų koridoriaus ar praradus oro erdvės kontrolę, laivai liktų vienintelė transporto priemonė, galinti perdislokuoti daug ir, palyginus, greitai, bet kokių kariuomenės pajėgų rūšių vienetus į Lietuvos teritoriją gynybai.

Šiandieninėje, nuolat besikeičiančioje ir įtemptoje geopolitinėje situacijoje, būtina garsiau kalbėti apie jūrų saugumą, jūrų svarbą, karinių jūrų pajėgų ir jūros gynybos reikšmingumą Lietuvos nacionalinio saugumo užtikrinime. Lietuvos saugumo situacijos supratimas jūrinėje dimensijoje labai svarbus, todėl Karinių jūrų pajėgų (toliau – KJP) vaidmuo neatsiejamas nuo mūsų šalies, kaip jūrinės valstybės, nacionalinio saugumo faktorius.

Temos ištirtumo lygis: Užsienio autorių darbų šiam tyrimui aktualiomis temomis yra nemažai: Dennis M. Drew ir dr. Donald M. Snow (1988) apjungė plačią ir sudėtingą nacionalinio saugumo strategijos sritį į darnią visumą, kur laiko politinės ir karinės strategijos elementus didesnio sprendimų priėmimo proceso dalimi, priklausomą nuo ekonominių, technologinių, kultūrinių ir istorinių veiksnių. Ioannis Parisis (2015) nagrinėja Europos saugumą per jūrinę dimensiją, analizuodamas esamas tarptautines karines ir civilines organizacijas bei iniciatyvas, įvertindamas jų reikšmę ir svarbą. Feldt, L., Roell, P., Thiele, R., D., straipsnyje *Maritime Security – Perspectives for a Comprehensive Approach* (2013), kalba apie jūrinį saugumą ir pateikia rekomendacijas, kaip kovoti su piratavimu ir plėšimais jūroje, kokių prevencinių priemonių imtis prieš jūrų terorizmą bei pateikia jūrinio bendradarbiavimo rekomendacijas, žvelgiant iš Europos perspektyvos. Grossmann, H., Otto, A., Stiller, S., Wedemeier, J. (2007) savo moksliniame straipsnyje analizuoja jūrinės prekybos ir Europos uostų augimo perspektyvą, tuo tarpu Sergi, S., B., kartu su Morabito, G. (2016), vertina jūrų piratų įtaką ekonomikai. Martinez-Zarzoso, I., Benassi, S. (2012), pasitelkdami formules, skaičiavimus ir matematines išraiškas, taip pat analizuoja šiandieninio piratavimo kaštus bei įtaką ekonomikai. Per pastaruosius dešimt metų, Lietuvoje mokslo darbų, straipsnių, tiriančių gynybinius nacionalinio saugumo aspektus ir analizuojančių klausimus kariniame arba kariuomenės diskurse, taip pat buvo publikuota: 2010 metais apgintoje Ievos Karpavičiūtės daktaro disertacijoje analizuojama regioninio saugumo dinamika. Kazlauskaitės-Markelienės R., Petrauskaitės A. (2010) publikuotame straipsnyje apžvelgiama pilietinės visuomenės ir nacionalinio saugumo problematika. Publikacijų ar mokslo darbų jūros, jos naudos ir įtakos Lietuvai tema, taip pat būta nedaug. Kutkaitis A., 2012 metais apgintoje disertacijoje, pateikė Klaipėdos jūrų uosto logistinės veiklos tvarumo vertinimą. Smilga E., Laurinavičius, A. (2012) savo straipsnyje analizavo jūrinės valstybės potencialą ir jo ugdymą Lietuvoje. Puidokas M. su Andriuškaite L. (2012) atliko Klaipėdos valstybinio jūrų uosto transporto politikos analizę ir pateikė rezultatus moksliniame straipsnyje „Klaipėdos valstybinio jūrų uosto transporto politikos analizė pozicionuojant Lietuvą kaip jūrinę valstybę“.

Tyrimo problema: remiantis autorių Otto L. (2020)⁷, Winter P.J. ir Lord, A. F. Jr. (2006)⁸ teiginiais, kad jūroje susilieja ekonomika, politika, saugumas ir strateginiai interesai ir dėl savo geopolitinės svarbos jūra yra pripažinta viena iš neatsiejamų tarptautinio saugumo ašių, o jūrų strategija yra politinis dokumentas, kuriame apibrėžti tikslai, būdai ir priemonės veikloms ir funkcijoms jūrų erdvėje, šiame darbe tyrimo problema siejama su Lietuvos Karinių jūrų laivyno pozicijos svarba ne tik nacionalinio saugumo kontekste, bet ir Lietuvos jūrinės strategijos perspektyvoje.

Praktinis reikšmingumas: Lietuvos tyrėjai analizuoja nacionalinį saugumą skirtingais diskursais, tačiau užsienio mokslininkų darbų yra gerokai daugiau. Lietuvos akademiniame plotmėje Lietuvos kariuomenės Karinių jūrų pajėgų ir nacionalinio saugumo sinergijos atvejis analizuotas mažiau - 2009-aisiais R. Baltuška išleido knygą „Baltijos jūra ir Lietuvos laivynas“, kuriame autorius pateikė Lietuvos laivyno istoriją ir karinių jūrų pajėgų pradžią. Taigi, šio darbo praktinis reikšmingumas siejamas su Lietuvos Karinių jūrų pajėgų vaidmens svarba šalies nacionalinio saugumo užtikrinime ir valstybės jūrinės strategijos kontekste.

Ginamasis teiginys: Lietuvos jūrinės strategijos sukūrimas padėtų aiškiai įvardinti šalies jūrinius interesus, pasverti grėsmes jūrinio sektoriaus elementams ir įvertinti Lietuvos Karinių jūrų pajėgų svarbą Nacionaliniam saugumui.

Tyrimo objektas: Lietuvos Kariuomenės Karinės jūrų pajėgos.

Tyrimo tikslas: Atskleisti Lietuvos Karinių jūrų pajėgų vaidmenį valstybės Nacionaliniam saugumui jūrinės strategijos kontekste.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti nacionalinio saugumo sampratą teoriniu aspektu.
2. Įvertinti kariuomenės svarbą nacionaliniam saugumui.
3. Nustatyti Karinių jūrų pajėgų poziciją valstybės jūrinės strategijos kontekste.

Darbo tyrimo metodai: mokslinės literatūros, oficialių dokumentų, mokslinių periodinių leidinių, internetinių duomenų bazių analizės metodas: santykinai nestruktūrizuota ir struktūrizuota turinio (kontent) analizė. Nestruktūrizuota turinio analizė – atskleidžiamos pagrindinės autorių mintys, įžvalgos ir idėjos, loginiai ryšiai ir prieštaravimai, dėsningumai ir tendencijos. Struktūrizuota turinio (content) analizė – atrankos elementai yra žodžiai, frazės, tam tikri straipsniai ir kita, susiję su raktiniais žodžiais: jūrinė valstybė, jūrų saugumas, karinės jūrų pajėgos. Analizės etapai: preliminarinių šaltinių paieška: knygų, straipsnių, pranešimų bei kitų publikacijų; antrinių šaltinių

⁷ Otto, L. (editor) (2020). Advanced Sciences and Technologies for Security Applications. Global Challenges in Maritime Security An Introduction Prieiga: https://www.researchgate.net/publication/340839401_Maritime_Piracy_and_Armed_Robbery_at_Sea

⁸ Winter, P.J., ir. Lord, A., F., Jr. (2006). The role of the U.S. Navy in support of the National strategy for maritime security.. U.S. Army War College CARLISLE BARRACKS, PENNSYLVANIA 17013

panaudojimas; pagrindinių šaltinių analizė: tyrimų, kurie yra susiję su analizuojama tema: LR ir EU oficialūs, teisiniai dokumentai, straipsniai; apibendrinimas.

Darbo struktūra: Darbą sudaro trys dalys. *Pirmoje darbo dalyje* teoriniu aspektu analizuojamos nacionalinio saugumo samprata skirtingų autorių moksliniuose darbuose, pateikiama saugumo ir gynybos analizė, remiantis Europos Sąjungos oficialiais teisiniais dokumentais. *Antroje dalyje*, išanalizavus teorines ir teises išvalgas, siekiama atskleisti kariuomenės svarbą nacionaliniam saugumui tiek bendruoju, tiek konkrečiu – Lietuvos atveju. *Trečioje dalyje* buvo svarbu išsiaiškinti jūrinės valstybės diskursą, Karinių jūrų pajėgų poziciją jūrinės valstybės strategijos kontekste. Pateikiama teorinė analizė, kurioje sisteminamos kitų tyrėjų išvalgos apie jūrinės valstybės konceptą, jūrinės strategijos svarbą valstybei bei Karinių jūrų pajėgų poziciją joje. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados bei literatūros sąrašas.

1. NACIONALINIS SAUGUMAS TEORINIAME IR PRAKTINIAME DISKURSE

1.1. Nacionalinio saugumo sampratos apibūdinimas

Saugumo samprata analizuojama skirtingais požiūriais: politiniu, ekonominiu, kultūriniu, ekologiniu ir kt. Nūdienos situacija Europoje bei pasaulyje aktualizuoja nacionalinio saugumo diskursą, kuriame išryškėja sampratos globalumas. „Saugumas, kad ir koks jis bebūtų – individualus, nacionalinis ar tarptautinis – yra nuolatinė žmonijos problema“ (Janeliūnas, T., 2004)⁹.

Nacionalinio saugumo problemas, sukeliančias priežastis, sprendimo būdų paiešką vykdo visos demokratinės šalys, suprasdamos, kad tai yra darnos ir vystymosi garantas. Todėl siekiama „naujoms priemonėms užtikrinant saugumą ir stabilumą, plėtoti pažangias transformacijas visame regione, tiek atskirose šalyse“ (Melnikas B., 2002)¹⁰. Lietuvos Respublika savo nacionalinį saugumą suvokia kaip sutelktomis Lietuvos valstybės ir piliečių pastangomis vykdomą valstybingumo ir demokratijos plėtrą bei stiprinimą, Tautos saugaus būvio ir valstybės vidaus bei išorės saugumo užtikrinimą, kiekvieno potencialaus užpuoliko atgrasymą, Lietuvos Respublikos nepriklausomybės, teritorijos vientisumo ir konstitucinės santvarkos gynimą. (NSS pakeitimas, 2021)¹¹.

Saugumo studijų tyrinėtojai (Barry Buzan, Ole Weaver, Jaap de Wilde, 1998)¹², pabrėžia, kad „valstybės lemia daugumą sąlygų, turinčių įtakos saugumui, tuo pat metu, pačios negali harmoningai sugyventi tarpusavyje“¹³. Taigi, nacionalinis šalies saugumas svarbus ir tarptautiniam saugumui, nes apima skirtingų globalių problemų sprendimus, kurie susiję su kiekvienos valstybės politiniu, ekonominiu, socialiniu, kultūriniu, gynybiniu sektoriumi. Saugumo apibrėžimas vartojamas skirtinguose kontekstuose: žiniasklaidoje, politikoje, ekonomikoje, kultūroje, nes apima visas sritis, kuriose mes gyvename, dirbame.

⁹ Janeliūnas, T. (2004). Saugumo studijos. Grįžimas prie objektyvistinio analizės modelio, Source: Politology (Politologija), issue: 2 (34), 2004, 41

¹⁰ Melnikas B. Transformacijos. Vilnius: Vaga, 2002. P. 25, 71, 133, 134

¹¹ Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 2002 m. gegužės 28 d. nutarimo Nr. IX-907 „Dėl nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“ pakeitimo“ (2021 m. gruodžio 16 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo Nr. XIV-795 redakcija) <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/10625df0623a11ecb2fe9975f8a9e52e?jfwid=-nomr8mo3y>

¹² Barry Buzan, Ole Weaver, Jaap de Wilde (1998) Security: A new framework for analysis, Lynne Rienner Publishers, Colorado: P. 1-7

¹³ Janeliūnas, T. (2004). Saugumo studijos. Grįžimas prie objektyvistinio analizės modelio, Source: Politology (Politologija), issue: 2 (34), 2004, 41

Margaritos Šešelgytės¹⁴ knygoje „Europos Sąjungos bendro identiteto problema“ yra cituojamos Stuart Croft, mintys apie saugumą – „saugumas gali būti sietinas ir su politiniais, ir su aplinkosauginiais, ir su socialiniais, ir ekonominiais jo aspektais, o gynyba yra susijusi su kariniu saugumu“. ¹⁵

Išskiriami komponentai, kuriais grindžiamas nacionalinis saugumas: „*politinio, ekonominio, socialinio, karinio ir ekologinio*“¹⁶, tačiau Janeliūnas, T.¹⁷ (2004) siūlo saugumą išskirti, kaip „komunikacinio saugumo sektorių, kurio elementai užtikrintų informacijos saugumo sektorių sistemoje, nes grėsmės komunikaciniam sektoriui turėtų būti apibūdinamos kaip grėsmės įprastiniams valstybės komunikacijos ryšiams ir procesams“¹⁸.

Tyrėjai (Petrauskaitė A., Markelienė R., Gedminienė R., 2016) ¹⁹ savo darbuose pažymi „šiulaikinio valstybingumo esminį principą – nacionalinio saugumo doktriną, o suvereniteto esminį bruožą – gebėjimą apginti savo teritorijas, apsaugoti savo žmones“.²⁰

Nacionalinis saugumas apibūdinamas, kaip „valstybės nepriklausomybės, jos teritorinio vientisumo ir konstitucinės santvarkos apsauga ir jos gynyba nuo įvairių grėsmių, kylančių tiek iš išorės, tiek ir šalies viduje“ (Held D., McGrew A. ir kt., 2002) .²¹ Nuo grėsmių – tiek karinių, tiek ir nekarinių, nėra apsaugota jokia valstybė, tačiau tik nacionalinis saugumas suteikia galimybę siekti valstybei nacionalinių interesų.

Analizuojant nacionalinio saugumo sampratą akademinėje, karinėje plotmėje akcentuojami pagrindiniai elementai – tradicinė gynybos politika, nekariniai valstybės veiksmai, kurie užtikrina valstybės stabilumą politinėje erdvėje.

Šiulaikiniam pasaulyje, kuriame vyksta dinamiška technologijų pažanga, skirtingose pasaulio vietose geopolitiniai reiškiniai, globalinė kaita, saugumo kontekstas keičiasi. Tos priemonės ir įrankiai, kurie, žvelgiant per istorinę prizmę, buvo tinkami saugumui užtikrinti, grėsmėms atpažinti, dabartiniame pasaulyje ne visuomet efektyvūs.

Kitaip tariant, saugumas – nuolat kintantis reiškinys, nes „grėsmės nacionaliniam saugumui yra nuolat besikeičiantis procesas“²² (Matulionytė E., 2008), reikalaujantis naujų įžvalgų tiek

¹⁴ Ten pat

¹⁵ Margarita Šešelgytė, Europos Sąjungos bendro gynybos identiteto problema, Vilnius, Vilniaus universitetas: 2007, 27

¹⁶ Ten pat

¹⁷ Tomas Janeliūnas, Saugumo studijos. Grįžimas prie objektyvistinio analizės modelio, Source: Politology (Politologija), issue: 2 (34), 2004, 41

¹⁸ Ten pat

¹⁹ Petrauskaitė A., Markelienė R., Gedminienė R. – „Šalies saugumas ir gynyba“, Vilnius 2016, p. 13

²⁰ Held D., McGrew A. ir kt. (2002) Globaliniai pokyčiai: politika, ekonomika ir kultūra. Vilnius: Margi raštai

²¹ Ten pat

²² Matulionytė E. (2008) Grėsmių nacionaliniam saugumui nustatymas ir jų prevencijos galimybės. JURISPRUDENCIJA. Mokslo darbai. ISSN 1392-6195, p. 93.

akademinėje, tiek ir karinėje srityse. Vadinasi, būtina numatyti atsakingų institucijų „veiklas nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu“²³.

Pažymėtina, kad valstybės „nacionalinis saugumas nėra tik karinė galia“²⁴. Taip pat nėra ir „nacionalinio saugumo būklę nusakančių rodiklių sistemos“²⁵, kas apsunkina saugumo įvertinimą.

Nacionalinis saugumas yra daug platesnė sritis, kurioje integruojasi socialiniai, ekonominiai, kultūriniai, gynybiniai, ekologiniai, informaciniai, politiniai reiškiniai. Pabrėžtina, kad valstybės nacionalinis saugumas apima vidaus politiką, kurios tikslas – sukurti piliečiams sąlygas, kad šalyje jaustųsi saugiai ir laisvai, t. y. – sumažinti valstybės pažeidžiamumą. Taip pat, valstybė turi aiškiai identifikuoti užsienio politikos tikslus, kurie siejami su grėsmių iš išorės mažinimu bei jų šaltinių neutralizavimu.²⁶

Kiekvienos valstybės žmonėms nacionalinis saugumas pirmiausiai asocijuojasi su kokybišku socialiniu gyvenimu, būtiniausių reikmių patenkinimu, teisėtais ir teisiniais siekimais, asmenine, profesine bei informacine laisve. Šių dienų kontekste, Europos viduryje vykstančio karo akivaizdoje, žmonės suprato, kad nacionalinis saugumas yra prioritetas, nes karinis užpuolimas, prievarta, sunaikinimas gali būti visai greta.

Taigi, tarptautinis saugumas ir nacionalinis saugumas tapachiai svarbūs, ką ir parodė pastarojo laiko įvykiai. Globalizacija ne tik atvėrė galimybes, bet ir parodė, kad jeigu kyla grėsmės saugumui, sveikatai, gamtai, jos kyla ne tik piliečiams ar valstybei, bet ir visuomenei ar žmonijai²⁷.

Tarptautinis saugumas įpareigoja valstybes veikti sutartinai, bendradarbiaujant. Nes „nacionalinis saugumas, nors prasideda nuo kiekvieno piliečio, galiausiai plečiasi iki tarptautinio lygmens, tampa viso regiono ir net pasaulio saugumu“²⁸.

Žvelgiant į nacionalinio saugumo sampratą per valstybės prizmę, galima konstatuoti, kad svarbi tampa valstybės suvereniteto išsaugojimo koncepcija. Ši koncepcija apima šalies politines, ekonomines, karines ir diplomatines galias bei priemones, šalies gynybą nuo pavojaus, nuo išorės priešų bei kitų grėsmių, valstybės paslapčių saugojimą²⁹.

Galima teigti, kad saugumas apima individualaus, nacionalinio ir tarptautinio saugumo lygmenis, o taip pat ir šalies gyvenimo skirtingas sritis: politiką, kultūrą, švietimą, ekonomiką, teisę, aplinkosaugą, gynybą.

²³ Ten pat

²⁴ Matulionytė E. (2008) Grėsmių nacionaliniam saugumui nustatymas ir jų prevencijos galimybės. JURISPRUDENCIJA. Mokslo darbai. ISSN 1392-6195, p. 93

²⁵ Ten pat

²⁶ Ten pat.

²⁷ Petrauskaitė A., Markelienė R., Gedminienė R. – „Šalies saugumas ir gynyba“, Vilnius 2016, p. 13. Prieiga:

https://www.sauliusajunga.lt/wp-content/uploads/2015/03/images_knyga_salies_saugumas_ir_gynyba_moksleiviams_internetui.pdf

²⁸ Ten pat

²⁹ Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2010–2011. Prieiga: <https://doczz.net/doc/557278/lietuvos-metin%C4%97-strategin%C4%97-ap%C5%BEvalga-2010%E2%80%932011>

Nacionalinio saugumo užtikrinimas siejamas su valstybės siekimu išlaikyti saugią aplinką karinių konfliktų, krizinių situacijų ir kitokių pavojų bei grėsmių fone. Saugumas orientuotas į valstybės nepriklausomybės, konstitucinės santvarkos, suverenumo, pilietinių ir žmogaus teisių apsaugą bei teritorinį vientisumą, valstybės piliečių bei gyventojų, jų turto saugojimą³⁰.

Analizuojant saugumą, būtina išskirti aplinkybes, kurios implikuoja tiek vidines, tiek išorines sąlygas, t.y., politines, socialines ir ekonomines³¹. Kitaip tariant, šalies politinė situacija ir joje veikiančios politinės jėgos, jų įtaka, potencialas ir orientacija, lemia nacionalinio saugumo padėtį šalyje. Svarbi ir teisinė, ekonominė, socialinė, ekologinė šalies situacija.

Ypač akcentuotinas šalies karinis gynybinis elementas ir jo tinkamumas įgyvendinti nacionalinio saugumo nuostatas. Taigi, logiška, kad šiuolaikiniame pasaulyje šalių saugumas nacionaliniu lygiu siejamas valstybių vidaus ir užsienio politikos klausimais dažniau nei su saugumo koncepcija.

Analizuojant skirtingų ES šalių (Čekijos, Latvijos, Estijos, Švedijos ir kt.), nacionalinio saugumo prioritetus, sprendžiama kokios yra svarbiausios nacionalinio saugumo priemonės. Tuos sprendimus šalys priima pagal savo vertybių sistemą arba atsižvelgdamos į grėsmių vienoms ar kitoms vertybėms pobūdį.

Žvelgiant iš nacionalinio saugumo perspektyvos demokratinėse šalyse, svarbiausi prioritetai yra žmogaus teisės, ekonominiai interesai, nusikalstamumo mažinimas, socialinio neteisingumo šalinimas, ir svarbiausias prioritetas – apsauga ir gynyba nuo išorinių karinių grėsmių³². Režiumuojant, galima pažymėti, kad pagrindinė nacionalinio saugumo koncepcijos teorinė prielaida yra – bendra šalies vertybių samprata ir hierarchija piliečių ir valstybės požiūriu³³.

„Nacionalinio saugumo (kaip ir nacionalinio intereso) sąvoka yra labai tinkama tarptautinių santykių politiniame diskurse apibrėžti politinių tikslų išskirtinumui. Moralinę dilemą, kurią nuolatos tenka spręsti politikams nacionalinio saugumo politikos diskurse: nacionalinių vertybių, kurias būtina ginti, santykį su fundamentaliosiomis vertybėmis, tokiomis kaip laisvė, teisingumas ir taika“ (Wolfers A., 1952)³⁴.

Makštutis, A. (2016)³⁵ teorinėje praktinėje studijoje „Strateginis valdymas“ pažymi, kad „į saugumą reikėtų žvelgti, kaip į išplėstinę laiko bei erdvės (vietos) sąvoką. Atskirų valstybių,

³⁰ Melnikas B. Transformacijos. Vilnius: Vaga, 2002. P. 25, 71, 133, 134

³¹ Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2010–2011. Prieiga: <https://doczz.net/doc/557278/lietuvos-metin%C4%97-strategin%C4%97-ap%C5%BEvalga-2010%E2%80%932011>

³² Kazlauskaitė-Markelienė, R., Petrauskaitė, A. (2010) Pilietinė visuomenė ir nacionalinis saugumas: teorinė problemos apžvalga. Prieiga: https://journals.lka.lt/journal/lmsa/almsa-9-1-11_kazlauskaite-markeliene_petrauskaite9 (1).pdf

³³ Ten pat

³⁴ Ten pat

³⁵ Makštutis, A. (2016). Strateginis valdymas. Teorinė- praktinė studija. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. Prieiga internete: https://evedlys.pavb.lt/wpcontent/uploads/2017/02/strateginis_valdymas_2016_1.pdf

globalios bendrijos visuomenės raida priklauso nuo bendradarbiavimo pasauliniu, regioniniu, valstybiniu lygiu, todėl bendradarbiavimas saugumo srityje skirstomas į nacionalinį ir tarptautinį“.

„Bendradarbiavimas saugumo srityje lygiai įtakos turi nacionaliniai bei tarptautiniai veiksniai, kurių vystymuisi atskiros valstybės teritorinės ribos didelės įtakos neturi“.³⁶

Pagrindiniai dokumentai, „nustatantys Lietuvos nacionalinio saugumo užtikrinimo pagrindus“³⁷ Lietuvoje:

- „1996 m. Lietuvos Respublikos (toliau – LR) Seimas priėmė Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymą“³⁸;
- 1998 m. priimtas LR Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas³⁹.
- Dokumentai, reglamentuojantys nacionalinio saugumo ir gynybos politiką, yra nuolat papildomi, bet svarbiausias dokumentas, įtvirtinantis esmines šalių karybos ir gynybos gaires – nacionalinė saugumo strategija. Lietuvoje buvo priimtos 5 tokios strategijos – 2002, 2005, 2012, 2017 ir 2021 metais⁴⁰. Naujausia redakcija – 2021 m. gruodžio 16 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo Nr. XIV-795 redakcija“⁴¹.

Lietuvos, saugios valstybės raidą, įtvirtina Nacionalinio saugumo nuostatos, kurios apibrėžtos LR nacionalinio saugumo strategijoje (toliau – NSS)⁴². NSS „apibrėžia saugios valstybės raidos nuostatų visumą.

Šiame dokumente nustatomi ilgojo ir vidutinio laikotarpio uždaviniai, gyvybiniai ir pirmaeiliai nacionalinio saugumo interesai, pagrindiniai rizikos veiksniai, pavojai ir grėsmės šiems interesams, nacionalinio saugumo sistemos plėtros, užsienio, gynybos ir vidaus politikos prioritetai⁴³.

NSS – svarbus Lietuvos respublikos dokumentas, kuriame „saugumo strategija pagrįsta svarbiausiais šalies ir Europos Sąjungos dokumentais:

- Lietuvos Respublikos Konstitucija,
- Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymu.

³⁶ Makštutis, A. (2016). Strateginis valdymas. Teorinė- praktinė studija. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. Prieiga internete: https://evedlys.pavb.lt/wpcontent/uploads/2017/02/strateginis_valdymas_2016_1.pdf

³⁷ Nacionalinio saugumo strategija (2017) Patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. IX-907 (Lietuvos Respublikos Seimo 2017 m. sausio 17 d. nutarimo Nr. XIII-202 redakcija) <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/2017-nacionalinio-saugumo-strategija.pdf>

³⁸ Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas.

Prieiga: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.34169>

³⁹ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas. Prieiga: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.56646>

⁴⁰ LR Nacionalinio saugumo įstatymas, 1996-12-19 Nr. VIII-49.

⁴¹ Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 2002 m. gegužės 28 d. nutarimo Nr. IX-907 „Dėl nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“ pakeitimo“ (2021 m. gruodžio 16 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo Nr. XIV-795 redakcija) <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/10625df0623a11ecb2fe9975f8a9e52e?jfwid=-nomr8mo3y>

⁴² Ten pat

⁴³ Ten pat

Nacionalinio saugumo strategija pagrįsta Šiaurės Atlanto sutarties organizacijos (toliau – NATO) ir Europos Sąjungos (toliau – ES) sutartimis, NATO ir ES strateginiuose saugumo politikos dokumentuose pateiktais strateginiais tikslais ir veiklos gairėmis⁴⁴.

NSS dokumente akcentuojama, kad Lietuvos Respublikos nacionalinį saugumą stiprina narystė NATO ir ES bei Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) karinis buvimas Europoje ir regione⁴⁵.

NSS išskiriama Lietuvos Respublikos saugumo garantija, kurią stiprina NATO kolektyvinės gynybos matmuo, išaugęs NATO ir sąjungininkų karinis matomumas šalyje ir regione, kuris veikia Lietuvoje kaip atgrasymo priemonė⁴⁶.

NSS pabrėžiamas Lietuvos Respublikos nacionalinis saugumas, kuris yra NATO ir ES nedalomo saugumo politikos dalis, nes grėsmė vienos NATO ar ES valstybės narės saugumui yra grėsmė ir Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui, todėl jam įtaką daro regioniniam, Europos ir pasaulio saugumui kylantys iššūkiai⁴⁷.

NSS pažymima, kad Europos Sąjunga siekia didinti Baltijos valstybių ekonominę ir energetinę saugumą, todėl suteikia papildomų saugumo garantijų, remia Lietuvos Respublikos ir kitų regiono šalių infrastruktūros projektus⁴⁸.

Taigi, akcentuotina, kad Lietuvos Respublika savo nacionalinio saugumo politiką grindžia NATO ir ES vienijančiomis vertybėmis, bendradarbiauja su kitomis valstybėmis, tarptautinėmis organizacijomis.

Lietuvos Respublikos Nacionalinėje saugumo strategijoje didelis dėmesys skiriamas piliečių sąmoningumui ir jų indėliui į šalies saugumo ir gerovės kūrimą, pasirengimą kritiniu atveju prisidėti prie valstybės gynybos. NSS dokumentas šaliai svarbus, nes tai užtikrina Lietuvoje demokratinės konstitucinės santvarkos funkcionavimą, tvarų ekonomikos augimą, žmogaus teisių ir laisvių apsaugą, pilietinės visuomenės gyvybingumą⁴⁹. Kitaip tariant, kiekvienos demokratinės valstybės klestėjimo pagrindas – nacionalinis saugumas⁵⁰.

Lietuvos Respublikos Nacionalinėje saugumo strategijoje numatomi nacionalinio saugumo politikos prioritetų uždaviniai, „skirti ilgajam ir vidutiniam laikotarpiams“⁵¹.

⁴⁴ Ten pat

⁴⁵ Nacionalinio saugumo strategija (2017) Patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. IX-907 (Lietuvos Respublikos Seimo 2017 m. sausio 17 d. nutarimo Nr. XIII-202 redakcija) <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/2017-nacionalinio-saugumo-strategija.pdf>

⁴⁶ LR Krašto apsaugos ministerija. Prieiga: <https://kam.lt/download/57455/2017-nacsaugstrategijalt.pdf>

⁴⁷ Nacionalinio saugumo strategija (2017) Patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. IX-907 (Lietuvos Respublikos Seimo 2017 m. sausio 17 d. nutarimo Nr. XIII-202 redakcija) <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/2017-nacionalinio-saugumo-strategija.pdf>

⁴⁸ Ten pat

⁴⁹ Ten pat

⁵⁰ Ten pat

⁵¹ Ten pat

Dokumente akcentuojama, kad valstybės gynybos pagrindas yra Lietuvos kariuomenės „gebėjimas kartu su sąjungininkais užtikrinti patikimą atgrasymą, o nepavykus atgrasyti – savarankiškai ir kartu su sąjungininkais ginti Lietuvos Respubliką“⁵². Taigi, mūsų šalies karinės pajėgos turi būti pasirengusios „vykdyti valstybės tarptautinius įsipareigojimus“⁵³.

Pabrėžtina, kad „pakitusi situacija gali suaktualinti tiek nacionalinio, tiek tarptautinio lygmens saugumo suvokimą, priversdama peržiūrėti požiūrį į kylančias išorines grėsmes ir atsaką į jas“ (Gečienės I., 2015, p. 55-69).

Taigi, karinis sektorius yra svarbus susidūrus su įvairiomis grėsmėmis: politinio, ekonominio, socialinio sektoriaus grėsmės, o kaimyninėse šalyse kylantys kariniai konfliktai, karinės agresijos galimybė, kaimyninių šalių propaganda ir informaciniai karai dar labiau aktualizuoja šalies gynybines struktūras ir kaip atgrasos efektą grėsmėms – saugumo ir gynybos instrumentų sinergiją.

Apibendrinus galima konstatuoti, kad nacionalinio saugumo samprata kito – jei XX a. sampratos nacionalinis saugumas ašis buvo karinės galios ir pasirengimo reikalas, tai XXI a. nacionalinis saugumo samprata siejama su ekonominiu, politiniu, energetiniu, kibernetiniu, žmonių ir aplinkos saugumu.

1.2. Saugumas ir gynyba Europos Sąjungos dokumentuose

Europos saugumo ir gynybos politika prasidėjo 1993 metais, kai įsigaliojo *Mastrichto* sutartis, kurioje buvo pabrėžiama bendra užsienio ir saugumo politika. Vėliau, 1999 metais, įsigaliojusi *Amsterdamo* sutartis aiškiau apibrėžė Europos Sąjungos funkcijas bei įsipareigojimus taikos palaikyme. Galiausiai *Bendroji saugumo ir gynybos politika* (BSGP), įtvirtina 2009 m. gruodžio 1 d. įsigalioja *Lisabonos* sutartimi. Šiandien šios sutarties Europos saugumo ir gynybos politika (ESGP) toliau plėtojama kaip BSGP.

Lisabonos sutartis įtvirtina politinio ir karinio solidarumo tarp valstybių narių sampratą su savitarpio pagalbos straipsniu (Europos Sąjungos sutarties 42 str. 7 dalis) ir vadinamuoju solidarumo straipsniu (Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 222 str.)⁵⁴.

Europos Sąjungos *Lisabonos* sutartyje⁵⁵ akcentuojamas „nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo formatas“⁵⁶ (angl. – Permanent Structured Cooperation, PESCO). Tai reiškia, kad siekiama saugumo ir gynybos srities bendradarbiavimo su tomis ES valstybėmis narėmis, kurių

⁵² LR Krašto apsaugos ministerija. Prieiga: <https://kam.lt/download/57455/2017-nacsaugstrategijalt.pdf>

⁵³ Ten pat

⁵⁴ Ten pat

⁵⁵ Europos Parlamentas. Apie Europos Parlamentą. Lisabonos sutartis. Prieiga: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/lt/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-lisbon>

⁵⁶ Angl. - Permanent Structured Cooperation

kariniai pajėgumai atitinka aukštesnius kriterijus ir kurios tarpusavyje yra susaistytos didesniais įsipareigojimais⁵⁷. Dvidešimt penkios ES valstybės narės (Lietuva tarp jų) priklauso PESCO, kuri įsteigta 2017 m. gruodžio 11 d. Dar po trijų metų – 2020 m. lapkričio mėn. valstybės narės nustatė bendrąsias sąlygas, kurios deklaruoja, kad trečiosios valstybės, išimties tvarka, taip pat gali būti pakviestos dalyvauti pavieniuose PESCO projektuose. Šis sprendimas sudarė palankesnes sąlygas bendradarbiavimo plėtrai su partneriais gynybos pajėgumų vystymo srityje.⁵⁸

PESCO iniciatyva šiuo metu yra įgyvendinama šešiasdešimt projektų. 2020 m. vyko PESCO strateginė pirmojo etapo (2017 – 2020 m.) peržiūra, kurios metu buvo vertinama pažanga, bei pateikiamos gairės antrajam etapui (2021 – 2025 m.). Peržiūroje akcentuojama, kad valstybėms narėms reikia iki 2025 m. įvykdyti didesnius saistančius įsipareigojimus ir pasiekti konkrečių rezultatų.

*Bendroji saugumo ir gynybos politika (BSGP)*⁵⁹ „nustato ES politinių ir karinių struktūrų, taip pat civilinių ir karinių misijų ar operacijų bei veiksmų užsienyje sistemą. Europos Sąjunga, siekdama tarptautinio saugumo ir taikos, per kelis dešimtmečius, tuose regionuose, kuriuose vyksta krizės arba konfliktai, dalyvavo beveik 40 BSGP misijų ir operacijų, iš kurių 18 vykdoma ir šiandien“⁶⁰.

Dabartiniai geopolitiniai įvykiai lėmė, kad 2022 m. kovo 10 – 11 d. Europos Sąjungos vadovai (ES) priėmė *Versalio* deklaraciją, kuria įsipareigojo padidinti gynybos išlaidas, investuoti į pajėgumus, būtinus visų rūšių misijoms ir operacijoms vykdyti, gynybos ir kosmoso mokslinių tyrimų bei inovacijų sinergiją.

Valstybės narės sutarė, kad didelis dėmesys turi būti skirtas kovai su dezinformacija, apsisaugojimui nuo kibernetinių atakų prieš ypatingos svarbos infrastruktūrą ir karinio mobilumo visoje ES intensyvinimui.

Veiksmų gairės penkių – dešimties metų laikotarpiui įtvirtintos *Strateginiame kompase* (SK), kuris priimtas Užsienio reikalų Tarybos bendrame užsienio ir gynybos ministrų posėdyje 2022 m. kovo 21 d., o Europos Vadovų Taryba SK patvirtino kovo 24 – 25 d. Šis dokumentas yra

⁵⁷ Nacionalinis kibernetinio saugumo centras. Prieiga:

https://www.nksc.lt/naujienos/es_salys_nares_kurs_lietuvas_inicijuotas_europos_k.html

Lietuvos respublikos Užsienio reikalų ministerija. Lietuvos dalyvavimas ES bendroje saugumo ir gynybos politikoje (BSGP). (Atnaujinta 2022.11.14 11:23) Prieiga internete <https://urm.lt/default/lt/uzsienio-politika/uzsienio-politikos-prioritetai/lietuvas-saugumo-politika/lietuvas-indelis-ESGP>

⁵⁸ Nacionalinis kibernetinio saugumo centras. Prieiga:

https://www.nksc.lt/naujienos/es_salys_nares_kurs_lietuvas_inicijuotas_europos_k.html

Lietuvos respublikos Užsienio reikalų ministerija. Lietuvos dalyvavimas ES bendroje saugumo ir gynybos politikoje (BSGP). (Atnaujinta 2022.11.14 11:23) Prieiga internete <https://urm.lt/default/lt/uzsienio-politika/uzsienio-politikos-prioritetai/lietuvas-saugumo-politika/lietuvas-indelis-ESGP>

⁵⁹ Karys (2019), Nr. 6. Prieiga: https://www.kariuomene.lt/data/public/uploads/2021/03/karys_nr.6_2019_internetui.pdf

Europos Parlamentas. Faktų apie Europos Sąjungą suvestinės. Prieiga: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/159/bendra-saugumo-ir-gynybos-politika>

⁶⁰ Ten pat

pirmasis, apibendrinantis ir apibrėžiantis Europos Sąjungos veiklą saugumo ir gynybos srityje. Nors SK nesukuria naujų įsipareigojimų, bet suteikia gaires ES Bendrajai saugumo ir gynybos politikai. Dokumentas tiesiogiai prisideda prie Versalio deklaracijos įgyvendinimo, o bendroji dokumento dalis parengta remiantis 2020 m. rudenį atlikta pirmąja ES grėsmių analize, kurią planuojama reguliariai peržiūrėti bent kartą per 3 metus.⁶¹

*Strateginio kompas*o tikslas – suteikti bendrą strateginę Europos Sąjungos viziją saugumo ir gynybos politikai ateinantiems 5 – 10 metų, o jo įgyvendinimas pradėtas tuoj pat po priėmimo (tikimasi iki 2030 m. pasiekti išskeltus tikslus). Dokumente siekiama pateikti apibendrintą strateginės aplinkos vertinimą, išryškinti bendrą tikslą ir bendrą supratimą veiksmų, kuriuos jau vykdomė saugumo ir gynybos srityje, taip pat pateikti naujus veiksmus ir priemones šiose srityse.⁶²

Akcentuojama, kad būtina greičiau ir ryžtingiau įgalinti Europos Sąjungą reaguoti į krizes bei užtikrinti ES interesus ir apsaugoti piliečius sustiprinant ES grėsmių nuspėjamumo ir reagavimo gebėjimus. Taip pat pabrėžiama, kad būtina didinti investicijas ir skatinti inovacijas plėtojant būtinus gebėjimus ir technologijas ir plėtoti bendradarbiavimą su partneriais, ypač su Jungtinėmis Tautomis (JT) ir NATO.

Pagrindiniai Europos Sąjungos bendros užsienio ir saugumo politikos (BUSP) tikslai yra saugoti Sąjungos bendrąsias vertybes, išsaugoti taiką, stiprinti demokratiją ir pagarbą žmogaus teisėms, taip pat stiprinti Sąjungos vidaus ir išorės saugumą.

Pasaulinėje Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategijoje - Bendra vizija, bendras veiksmas: Stipresnė Europa (2016)⁶³ akcentuojama, kad vidinis ir išorinis saugumas tampa vis svarbesnis, o mūsų saugumas namuose priklauso nuo taikos už mūsų sienų.⁶⁴

Šiame dokumente pabrėžiama, kad terorizmas, hibridinės grėsmės, ekonominis nepastovumas, klimato kaita ir energetinis nesaugumas kelia pavojų žmonėms ir teritorijoms. Vadinas, gynybos didinimas, kova su terorizmu, energetinės nepriklausomybės siekimas yra svarbūs saugumo rodikliai visose valstybėse narėse. Dokumente išskiriama regioninė dinamika, kai valstybėms ir tautoms atsiranda galimybė geriau valdyti saugumo problemas, visapusiškiau išreikšti kultūras ir tapatybes bei projektuoti įtaką pasaulio reikaluose⁶⁵.

Egzistuoja stiprus ryšys tarp to, kas vyksta už ES sienų, ir saugumo Europoje. Sparčiai besikeičiančiame pasaulyje saugumo iššūkiai tapo sudėtingesni, daugiamačiai ir sklandesni. Nė viena ES valstybė narė negali susidoroti su šiomis grėsmėmis viena. Kalbant apie saugumą, visų

⁶¹ Europos Parlamentas. Faktų apie Europos Sąjungą suvestinė. Prieiga: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/159/bendra-saugumo-ir-gynybos-politika>

⁶² Europos Parlamentas. Faktų apie Europos Sąjungą suvestinė. Prieiga: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/159/bendra-saugumo-ir-gynybos-politika>

⁶³ Shared Vision, Common Action: Stronger Europe A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy (2016) . Prieiga https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_review_web_0.pdf

⁶⁴ Ten pat

⁶⁵ Ten pat

valstybių narių interesai yra neatsiejamai susiję. ES savo Pasaulinėje strategijoje skyrė saugumui prioritetą ir pastaraisiais metais stengėsi sudaryti sąlygas valstybėms narėms glaudžiau bendradarbiauti tarpusavyje gynybos srityje⁶⁶.

Lietuva aktyviai prisideda ne tik prie ES bendros saugumo ir gynybos politikos, bet ir kuriant europinius civilinius ir karinius pajėgumus, atsparumo hibridinėms grėsmėms Europos Sąjungoje didinimą bei dalyvavimą ES vykdomose misijose ir operacijose.

Lietuvos karinėms pajėgoms teisę dalyvauti tarptautinėse operacijose suteikia Lietuvos Respublikos Seimas⁶⁷. Atlikti karo tarnybą tarptautinėse institucijose ar mokymo misijose Lietuvos kariai skiriami Krašto apsaugos ministro įsakymu.

Lietuva dalyvauja ES karinėse misijose ir operacijose: karinėje operacijoje EUNAVFOR Med Irini Viduržemio jūroje, kurios pagrindinė užduotis yra užtikrinti Jungtinių Tautų ginklų embargą Libijai.

Lietuva prisidėjo ir prie karinės operacijos EUNAVFOR Atalanta, kuri vyko prie Somalio krantų, kurios pagrindinė užduotis – atgrasyti ir užkirsti kelią piratavimui ir ginkluotiems plėšimams. Taip pat, Lietuvos kariai dalyvavo karinėje mokymo misijoje Malyje (EUTM Mali), ES karinėje mokymo misijoje Centrinės Afrikos Respublikoje (EUTM RCA) ir ES karinėje mokymo misijoje Mozambike (EUTM Mozambique)⁶⁸.

Lietuvos saugumo ir gynybos dokumentai yra suderinti su ES bei NATO, o politikos tikslas – „užtikrinti atgrasymą nuo ginkluoto Lietuvos užpuolimo, o ginkluotos agresijos atveju – apsaugoti Lietuvos nepriklausomybę, suverenitetą ir teritorinį vientisumą. Šio tikslo siekiama bendromis Lietuvos kariuomenės, NATO sąjungininkų, visų valstybės institucijų ir visuomenės pastangomis. Lietuva taip pat prisideda prie tarptautinio stabilumo ir taikos, siekdama formuoti Lietuvai ir jos sąjungininkams palankią tarptautinę saugumo aplinką“.⁶⁹

Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo 7 skyrius⁷⁰ reglamentuoja mūsų šalies gynybą. LR Karinė strategija⁷¹ įsigaliojo nuo 2016 m. LR Krašto apsaugos ministro įsakymu.

Lietuvos Respublikos karinės strategijos (toliau – Karinė strategija) tikslas yra numatyti Lietuvos kariuomenės naudojimo būdus, kad būtų įgyvendinti valstybės saugumo ir gynybos politikos tikslai ir pasirengta atsakyti į grėsmes nacionaliniam saugumui.⁷²

⁶⁶ A stronger EU on security and defence. Prieiga: https://www.eeas.europa.eu/eeas/stronger-eu-security-and-defence_en

⁶⁷ Karys.LT. Tarptautinės operacijos (misijos). Prieiga: <https://www.karys.lt/kariuomene/tarptautines-operacijos-misijos/39>

⁶⁸ Lietuvos respublikos Užsienio reikalų ministerija. Lietuvos dalyvavimas ES bendroje saugumo ir gynybos politikoje (BSGP). (Atnaujinta 2022.11.14 11:23) Prieiga internete <https://urm.lt/default/lt/uzsienio-politika/uzsienio-politikos-prioritetai/lietuvos-saugumo-politika/lietuvos-indelis-ESGP>

⁶⁹ Lietuvos respublikos Krašto apsaugos ministerija. Strateginės nuostatos. Prieiga: <https://kam.lt/strategines-nuostatos/>

⁷⁰ LR Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo priedėlio 7 skyriaus papildymo įstatymas (2006 m. spalio 12 d. Nr. X-852 Vilnius). Prieiga: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.285392>

⁷¹ LR Karinė strategija. Patvirtinta Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2016 m. kovo 17 d. įsakymu Nr. V-252. Prieiga: <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/karine-strategija-LT-2016.pdf>

LR Karinės strategijos IV skyriuje⁷³ „Gynybos politikos principai“, akcentuojami Lietuvos kariniai tikslai ir jų įgyvendinimo būdai, kurie priklauso nuo esminių gynybos politikos principų:

- Lietuvos gynyba yra visuotinė ir besąlyginė. Tai reiškia, kad Lietuvą ginklu gins šalies ir NATO sąjungininkų ginkluotosios pajėgos, kad gynybai bus panaudoti visi valstybės ištekliai, o kiekvienas pilietis ir tauta priešinsis tarptautinės teisės leidžiamais būdais. Akcentuojama, kad valstybės gynyba nėra saistoma jokių sąlygų ir niekas negali varžyti tautos ir kiekvieno piliečio teisės priešintis agresoriui, okupantui ir bet kam, kas prievarta kėsina į mūsų Lietuvos valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą ir konstitucinę santvarką.
- Lietuvos saugumas yra grindžiamas savarankiška ir kolektyvine gynyba. Tai reiškia, kad Lietuva privalo plėtoti karinius pajėgumus savarankiškai krašto gynybai ir bendriems kolektyvinės gynybos veiksams su NATO sąjungininkais ginant Lietuvą ir bet kurią kitą NATO valstybę. Šiame principo pažymima, kad „kartu narystė NATO garantuoja, kad Lietuva, jei ji bus užpulta, bus ginama likusių NATO valstybių karinėmis pajėgomis“⁷⁴.
- NATO narių saugumas yra nedalomas. Vadinasi, Lietuvos gynybos politika grindžiama principu, kad grėsmė vienos Aljanso narės saugumui – grėsmė viso Aljanso saugumui. Taigi, „sąjungininkai prisideda prie Lietuvos saugumo stiprinimo, o Lietuva yra pasirengusi solidarai vykdyti įsipareigojimus sąjungininkams“⁷⁵.
- Visapusiškas požiūris į saugumą. Vadinasi, atsižvelgiant į besikeičiantį grėsmių pobūdį, sėkmingas karinių priemonių naudojimas yra būtina, bet nepakankama šalies saugumo sąlyga. Turi vykti karinių ir civilinių pajėgumų sąveika bei glaudus Lietuvos kariuomenės ir kitų valstybės institucijų bendradarbiavimas yra kertinis Lietuvos nacionalinį saugumą užtikrinantis veiksnys.⁷⁶

Analizuojant Lietuvos Respublikos gynybą, būtina pažymėti, kad mūsų šalis „pagal gyventojų skaičių yra 35, o pagal teritoriją netgi 26 iš daugiau kaip penkiasdešimties Europos valstybių. Vis dėlto, pagal dažnai tarptautinių santykių analizei naudojamą mažųjų valstybių teoriją, Lietuva yra mažoji valstybė (angl. Small state)“⁷⁷. Europoje vyrauja mažos valstybės, kurios yra stiprios bei įtakingos, aktyviai dalyvaujančios tarptautiniuose santykiuose, nepriklausomai nuo jų turimų karinių ar ekonominių galių. Mažų valstybių gebėjimas panaudoti antrines galias, padeda

⁷² LR Krašto apsaugos ministerija. ES bendra saugumo ir gynybos politika. Prieiga: <https://kam.lt/es-bendra-saugumo-ir-gynybos-politika/>

⁷³ LR Karinė strategija. Patvirtinta Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2016 m. kovo 17 d. įsakymu Nr. V-252. Prieiga: <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/karine-strategija-LT-2016.pdf>

⁷⁴ LR Karinė strategija. Patvirtinta Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2016 m. kovo 17 d. įsakymu Nr. V-252. Prieiga: <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/karine-strategija-LT-2016.pdf>

⁷⁵ Ten pat

⁷⁶ LR Krašto apsaugos ministerija. Saugumas ir gynyba. Prieiga: <https://kam.lt/download/53121/karine-strategija-lt-kkc-2016.pdf>

⁷⁷ Generolo J. Žemaičio Karo akademija. Prieiga: <https://www.lka.lt/projektai-ir-tyrimai/>

palaikyti gerus tarptautinius santykius su kitomis valstybėmis. Tai vadinama „minkšta“ arba „nekarine“ galia. Mažosios valstybės, nors ir negali prilygti karine ar ekonomine galia, bet jeigu geba sumaniai, greitai veikti, nuosekliai dirba ir siekia savo tikslų, gali daryti reikšmingą poveikį ir NATO, ir ES⁷⁸.

LR Karinės strategijos IX skyriuje⁷⁹ pabrėžiama, Lietuvos narystės svarba NATO, nes tai suteikia Lietuvai saugumą nuo grėsmių, kurių Lietuva viena negalėtų atremti ar negalėtų joms ilgai priešintis. Taip pat pabrėžiama, kad tai neatleidžia Lietuvos nuo būtinybės plėtoti Lietuvos kariuomenės pajėgumus savo ir Aljanso gynybai užtikrinti.

Svarbu akcentuoti, kad NATO pajėgumas priklauso nuo jos narių bendro gynybos įsipareigojimų vykdymo ir nuo kiekvienos valstybės narės pastangų stiprinti savo saugumą bei gebėjimą pačiai gintis nuo ginkluoto užpuolimo. Nes tik stipri, gerai parengta ir ginkluota, ištikimai tarnaujanti Lietuvos valstybei ir jos piliečiams Lietuvos kariuomenė yra vienas svarbiausių Lietuvos Respublikos saugumo ir nepriklausomybės garantų⁸⁰.

Lietuva kuria tokias karines pajėgas, kurios gebėtų savarankiškai ir kartu su sąjungininkais vykdyti šalies ir Aljanso gynybos užduotis ir atsako į krizes operacijas bei prisidėti prie kitų tarptautinių organizacijų saugumo užtikrinimo iniciatyvų⁸¹.

Akcentuojama, kad NATO ir ES narės turi rūpintis viena kitos saugumu ir bendra gerove. Šiaurės Atlanto sutarties 5-asis straipsnis⁸² įpareigoja NATO ir ES šalis nares viena kitą ginti ginklu, jei kuri nors būtų užpulta priešininko. Tačiau Lietuva privalo įgyvendinti savo gynybos tikslus individualiai ir kartu su NATO sąjungininkų pajėgomis. Šis principas yra įtvirtintas įstatymuose, kituose gynybą reglamentuojančiuose teisės aktuose ir dokumentuose (LR nacionalinio saugumo strategija, LR krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas, Lietuvos karinė doktrina ir kt.)⁸³.

LR Krašto apsaugos ministerija akcentuodama šalies gynybos prioritetus pažymi, kad „stipri kariuomenė pirmiausia turi būti pasirengusi savarankiškai karinei gynybai ir veiksams kartu su sąjungininkais. Šiandieninėje saugumo aplinkoje ji taip pat turi gebėti veikti nenuspėjamose hibridinio pobūdžio situacijose ir esant poreikiui remti civilines institucijas vykdant taikos meto užduotis. Todėl Lietuvos kariuomenė turi būti sukomplektuota, aprūpinta ir parengta pagal aukščiausius standartus.

⁷⁸ LR Krašto apsaugos ministerija. Prieiga: <https://kam.lt/download/53121/karine-strategija-lt-kkc-2016.pdf>

⁷⁹ LR Krašto apsaugos ministerija. Saugumo ir gynybos politika. Prieiga: <https://kam.lt/kategorija/naujienos/saugumo-ir-gynybos-politika/>

⁸⁰ Ten pat

⁸¹ Ten pat

⁸² NATO OTAN. Šiaurės Atlanto sutartis. Prieiga: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=lt

⁸³ Ten pat

Skyriaus apibendrinimas: Nacionalinis saugumas šiuolaikiniame pasaulyje nors ir įgauna naujas prasmes bei tikslus, kurie siejami su ekonominiu, politiniu, energetiniu, kibernetiniu, žmonių ir aplinkos saugumu, tačiau Europos Sąjungos dokumentuose deklaruojama, kad ES ir kiekvienoje jos valstybėje svarbu išsaugoti taiką, stiprinti demokratiją ir pagarbą žmogaus teisėms, taip pat stiprinti Sąjungos vidaus ir išorės saugumą. Pabrėžiama, kad kiekvienos šalies karinės pajėgos reikšmingai prisideda prie nacionalinio saugumo. Karinių pajėgų funkcijos susijusios ne tik su tiesioginiu karu ir grėsmėmis, kurios nūdienos geopolitinėje situacijoje ypač išryškėjo, bet ir su funkcijomis ne karo metu.

2. KARIUOMENĖ, KAIP SVARBIAUSIAS NACIONALINIO SAUGUMO ELEMENTAS

2.1. Kariuomenės vieta nacionalinio saugumo sistemoje

Kariuomenės vietą Lietuvos demokratinėje visuomenėje nagrinėja daug mokslininkų, (Kazlauskaitė Markelienė R., Petrauskaitė A.,⁸⁴, Urbelis V.⁸⁵, Miniotaitė G.⁸⁶, Surgailis G.,⁸⁷ Šlekys D.⁸⁸ ir kt.), kurie pastebi, kad gyventojų pasitikėjimas kariuomene yra vienas didžiausių, lyginant su kitomis valstybės institucijomis⁸⁹.

Kariuomenė yra atsakinga už karinių konfliktų prevenciją, taikos palaikymo ir atkūrimo operacijas (angl. Peacekeeping Operations – PKO, Peace Support Operations – PSO), karines operacijas, kitokias nei karas (angl. Military Operations Other Than War – MOOTW), bendromis karinėmis ir civilinėmis operacijomis (angl. Civil Military Cooperation – CIMIC)⁹⁰ (Genzelis, G., Žigaras, F., Kazlauskaitė-Markelienė, R., Petrauskaitė A., 2008)⁹¹.

Neretai pagrindine kariuomenės misija tampa taikos palaikymo ar humanitarinės operacijos, todėl kiekvieno kario savęs identifikavimas, kaip pasaulio piliečio, atsakingo ne tik už savo valstybę, bet ir už visą žmoniją – svarbus faktorius.⁹²

Lietuvos ginkluotosios pajėgos, kurios pagrindą sudaro Lietuvos kariuomenė, nacionalinio saugumo sistemoje, kartu su sąjungininkais užtikrina patikimą atgrasymą; nepavykus atgrasymui savarankiškai ir kartu su sąjungininkais užtikrina Lietuvos gynybą, o agresijos prieš bet kurią kitą NATO narę atveju – tinkamai prisideda prie sąjungininkų gynybos; prisideda prie regioninio ir tarptautinio saugumo bei stabilumo užtikrinimo; prisideda prie saugumo užtikrinimo valstybėje taikos metu (žr. 1 pav.).

⁸⁴ Kazlauskaitė Markelienė R., Petrauskaitė A. Pilietinė visuomenė ir nacionalinis saugumas: teorinė problemos apžvalga // Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2010–2011, t. 9, p. 236

⁸⁵ Urbelis V. Mažųjų valstybių veikimo būdai NATO ir ES bendroje saugumo ir gynybos politikoje // Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2014–2015, t. 13, p. 59–76

⁸⁶ Miniotaitė G. Pilietinis pasipriešinimas Lietuvos saugumo ir gynybos sistemoje: raida ir perspektyvos / Gražina Miniotaitė. Vietoj išvadų. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, Vilnius, 2014, p. 43–62. www.lka.lt/download/18178/g.miniotaite

⁸⁷ Surgailis G. Trečiasis pėstininkų Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Vytauto pulkas. Monografija. Vilnius, 2013

⁸⁸ Šlekys D. Intelektualinė refleksija: civilių ir kariškių santykiai Lietuvoje // Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2014–2015, t. 13, p. 215–244

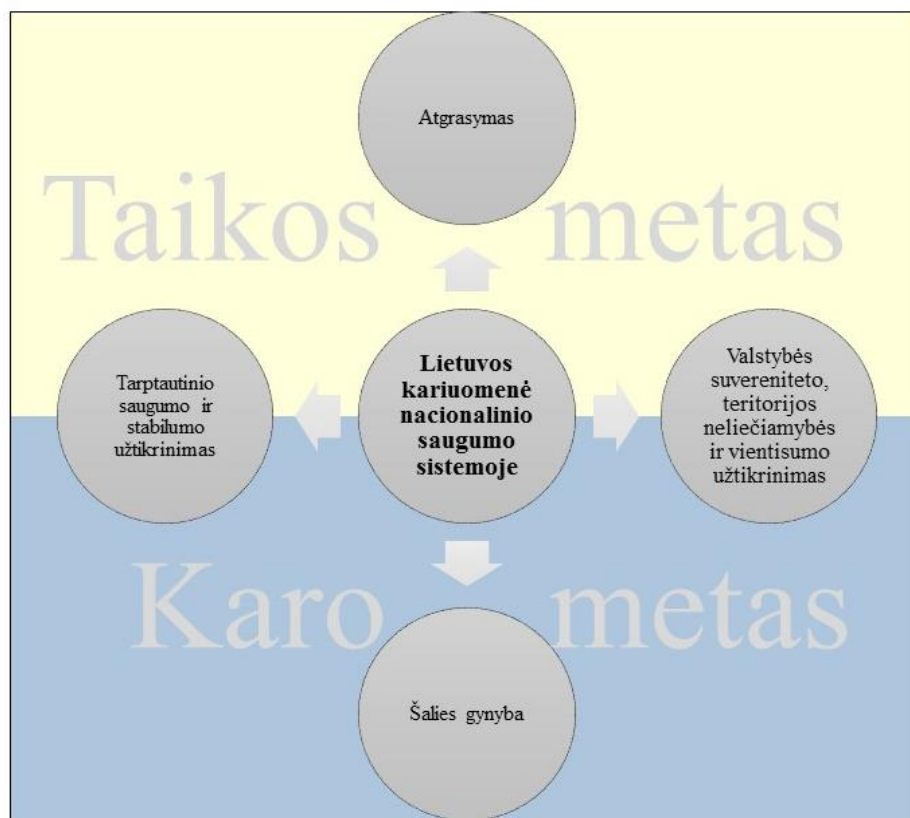
⁸⁹ Vileikienė A., Pocienė A., Aleknevičienė J. (2015). Motyvacija tarnauti Lietuvos kariuomenėje. Mokslo studija. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. Vilnius. P.23, 90. Prieiga: <https://jrd.lt/informacija-dirbantiems-su-jaunimu/informacija-apie-jaunima/tyrimai/motyvacija-tarnauti-lietuvos-kariuomeneje-2015.pdf>

⁹⁰ Ten pat

⁹¹ Genzelis, G., Žigaras, F., Kazlauskaitė-Markelienė, R., Petrauskaitė A.(2008). Šiuolaikinės visuomenės vertybinės orientacijos ir Lietuvos kariuomenė. Mokslinių straipsnių rinkinys. Prieiga:

<https://biblioteka.lka.lt/data/PDF-leidiniai/2006-2010/2008-Genzelis-Siuolaikines%20visuomenes%20vertybines%20orientacijos.pdf>

⁹² Ten pat

1 pav. Lietuvos karinių pajėgų pozicija nacionalinio saugumo sistemoje. *Sudarė darbo autorius, remiantis LR karine strategija*⁹³

Lietuvoje visuomenės nuomonė apie kariuomenę keitėsi nuo Nepriklausomybės atkūrimo. Tyrėjai (Vileikienė A., Pocienė A., Aleknevičienė J., 2015) mokslo studijoje „Motyvacija tarnauti Lietuvos kariuomenėje“ akcentuoja Lietuvos gyventojų palankumas kariuomenei, kaip nacionalinio saugumo garantui, padidėja karinės grėsmės akivaizdoje.

Per pastaruosius penkiolika metų kariuomenė tapo viena iš institucijų, kuria gyventojai pasitiki labiausiai. Vertinant kitų ES šalių narių kontekste, Lietuvos gyventojų pasitikėjimas savo šalies kariuomene yra artimas ES vertinimų vidurkiui^{94 95}.

Lietuvos kariuomenė, kaip sudedamoji visuomenės dalis, globalizacijos sąlygomis patiria daug nevienareikšmių pokyčių⁹⁶. Reaguodama į naujų grėsmių ir pavojų atsiradimą, kariuomenė privalo transformuotis.

⁹³ LR Karinė strategija. Prieiga: <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/karine-strategija-LT-2016.pdf>

⁹⁴ Generolo J.Žemaičio Karo akademija. Mokslinė veikla. Prieiga: <https://www.lka.lt/projektai-ir-tyrimai/>

⁹⁵ Vileikienė A., Pocienė A., Aleknevičienė J. (2015). Motyvacija tarnauti Lietuvos kariuomenėje. Mokslo studija. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. Vilnius.P.23, 90. Prieiga: <https://jrd.lt/informacija-dirbantiems-su-jaunimu/informacija-apie-jaunima/tyrimai/motyvacija-tarnauti-lietuvos-kariuomeneje-2015.pdf>

⁹⁶ Generolo J.Žemaičio Karo akademija. Mokslinė veikla. Prieiga: <https://www.lka.lt/projektai-ir-tyrimai/>

Šiuolaikinės karinės pajėgos patiria įvairių kokybinių ir kiekybinių pokyčių: keičiasi karinės misijos pobūdis, kariuomenės struktūra, personalo sudėtis, kariuomenės sąveika su visuomene ir kt.^{97 98}. Formuojasi nauja kariuomenės, kaip nuolat kintančios organizacijos, koncepcija.

Šiuolaikinės kariuomenės koncepcija labai skiriasi nuo ankstesniųjų (modernios ar vėlyvos modernios kariuomenės) koncepcijų ir yra grindžiama postmodernios visuomenės reikalavimais, pasikeitusia visuomenine politine situacija pasaulyje⁹⁹, anot tyrėjos Petrauskaitės A. (2008). Minėta autorė, analizuoja JAV sociologo C. C. Moscoso 1990 m. pateiktą hipotezę, apie šiuolaikinės valstybės požiūrius į karines grėsmes. Pabrėžtina, kad vyksta visuomenės požiūrio į karą kaita – iš visuomenių, pasiruošusių karui į visuomenės, užkertančios karui kelią, kas implikuoja transformaciją į visuomenės be karo¹⁰⁰. Pateikiant JAV sociologo C. C. Moscoso kriterijus, kurie apibūdina kariuomenės tipus, būtina pabrėžti, kad minėtas mokslininkas, tobulindamas savo koncepcijas, išskyrė tris šiuolaikinės visuomenės raidos etapus:

- „moderni visuomenė“ (1920–1945);
- „vėlyva moderni visuomenė“ (1945–1990);
- „postmoderni visuomenė“ (nuo 1990 m.).

Visi šie visuomenės etapai atspindi ir kariuomenės vystymosi etapus¹⁰¹.

Mokslininkės Petrauskaitės A. (2008, p. 93-115)¹⁰² straipsnio pagrindu, galima pateikti postmodernistinės kariuomenės penki esminius organizacinius pokyčius:

- *civilinės ir karinės veiklos sritys tapo labiau susijusios;*
- *įvairių šalių kariuomenėse mažėja vidinių skirtumų ir tarnybos ypatumų, kurie buvo nulemti skirtingų tradicijų bei karinės tarnybos specifikos;*
- *keitėsi karinė misija, šiandieninės kariuomenės tikslas – dalyvauti tiek karinėse, tiek ir kitose netradicinėse operacijose, kas lėmė, kad kariuomenė turi tapti profesionalesnė;*
- *karinės pajėgos naudojamos tarptautinėse misijose, kurioms yra vadovaujama ne nacionaliniu, o tarptautiniu mastu ir kurių legitimumas yra patvirtintas;*
- *kariuomenės internacionalizacijos procesai – įvairiatautė karinių pajėgų sudėtis*¹⁰³.

Lyginant su modernia kariuomene, postmoderniai kariuomenei keliami reikalavimai¹⁰⁴:

⁹⁷ Generolo J. Žemaičio Karo akademija. Mokslinė veikla. Prieiga: <https://www.lka.lt/projektai-ir-tyrimai/>

⁹⁸ Globalizacijos iššūkiai ugdymo procesui: visuomenė ir kariuomenė. Mokslo studija (2013).

https://biblioteka.lka.lt/data/PDF-leidiniai/2011-2015/2012-Petrauskaite-globalizacijos%20issukiai%20ugdymo%20procesui_visuomene%20ir%20kariuomene.pdf

⁹⁹ Bronislovas Genzelis, Feliksas Žigars, Rolanda Kazlauskaitė-Markelienė, Petrauskaitė A. (2008) ŠIUOLAIKINĖS VISUOMENĖS VERTYBINĖS ORIENTACIJOS IR LIETUVOS KARIUOMENĖ. Mokslinių straipsnių rinkinys. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos. P. 93-115 Prieiga: <https://biblioteka.lka.lt/data/PDF-leidiniai/2006-2010/2008-Genzelis-Siuolaikines%20visuomenes%20vertybines%20orientacijos.pdf>

¹⁰⁰ Ten pat

¹⁰¹ Ten pat

¹⁰² Ten pat

¹⁰³ Generolo J. Žemaičio karo akademija. Mokslinė veikla. Prieiga: <https://www.lka.lt/projektai-ir-tyrimai/>

¹⁰⁴ Ten pat

- didesnis kiekis laisvai samdomų karių, kai modernioje kariuomenėje dominavo šauktinių karinės pajėgos, vadovaujamos profesionalios karininkijos korpuso;
- karinių formuluočių panaudojimo tikslai įvairuoja, tuo tarpu moderni kariuomenė orientavosi tik į karą, kaip pagrindinę misiją;
- keliama reikalavimai susiję su pasaulėžiūra ir žmoniškumu, su pasikeitusia išvaizda, o modernioje kariuomenėje ypač buvo akcentuojamas vyriškasis pradas tiek išvaizdoje, tiek pasaulėžiūroje;
- vyksta glaudi sąveika ir bendradarbiavimas su civiline visuomene, kai modernioje kariuomenėje buvo pabrėžiamas kariuomenės organizacinis struktūrinis bei kultūrinis išskirtinumas, palyginti su civiliais asmenimis;
- pasikeitė požiūris į moterų integracija ginkluotose pajėgose, kai modernioje kariuomenėje buvo tik atskiros moterų formuotės arba karinė tarnyba joms buvo visiškai uždrausta;
- keitėsi homoseksualių asmenų priėmimas į karinę tarnybą, kai modernioje kariuomenėje šie asmenys buvo baudžiami už savo seksualines pažiūras ir vėlyvoje modernioje kariuomenėje – ignoruojami;
- kariuomenėje kario šeimos nariai atskiriami nuo kariuomenės gyvenimo, o modernioje kariuomenėje šeima buvo integruota į ją;
- pabrėžiama kario pozicija, nes karys turi būti ne tik lyderis, bet kartu ir vadybininkas, technikas, mokinys bei pilietis, kurio profesinė veikla grindžiama tarptautine patirtimi¹⁰⁵.

Taigi, postmodernioje kariuomenėje keitėsi ne tik kariuomenės misijos bei tikslai, tačiau ir veiklos pobūdis.

XXI a. pradžia – ne tik naujų iššūkių, bet ir naujų galimybių erdvė valstybėms, jų gynybos ir saugumo srityje. Globalizacija lemia spartėjančią tarptautinę ekonominę bei politinę sanglaudą, valstybių užsienio politikos ir ekonomikos atvirumą, mokslo ir technologijų pažangą, augančią tarptautinės prekybos apimtį, kas turi įtakos ir valstybių karinėms pajėgoms, jų pokyčiams^{106 107}.

Šiandieniniame pasaulyje saugumo ir gynybos naratyvas apima visuotinumą. Nei viena valstybė negali būti visiškai izoliuota nuo naujų saugumo problemų. Todėl kariuomenė išlieka svarbiu gynybiniu garantu valstybėse. Jokia šalis, nepriklausomai nuo dydžio, geografinės padėties ar valdymo formos, vyraujančios religijos, neapsaugota nuo tarptautinio terorizmo ar masinio naikinimo ginklo panaudojimo pavojaus^{108 109}.

¹⁰⁵ Generolo J.Žemaičio karo akademija. Mokslinė veikla. Prieiga: <https://www.lka.lt/projektai-ir-tyrimai/>

¹⁰⁶Ten pat

¹⁰⁷ Bronislovas Genzelis, Feliksas Žigars, Rolanda Kazlauskaitė-Markelienė, Petrauskaitė A.(2008) ŠIUOLAIKINĖS VISUOMENĖS VERTYBINĖS ORIENTACIJOS IR LIETUVOS KARIUOMENĖ. Mokslinių straipsnių rinkinys. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos.P. 93-115 Prieiga: <https://biblioteka.lka.lt/data/PDF-leidiniai/2006-2010/2008-Genzelis-Siuolaikines%20visuomenes%20vertybines%20orientacijos.pdf>

¹⁰⁸ Generolo J.Žemaičio karo akademija. Mokslinė veikla. Prieiga: <https://www.lka.lt/projektai-ir-tyrimai/>

Vadinasi, bet kurios šalies gynybos ir saugumo klausimai aktualūs buvo, yra ir bus, o karinės pajėgos kiekvienoje visuomenėje implikuoja saugumą, gynybą bei pozicionuoja savo šalį ir yra nacionalinio saugumo, suvereniteto bei demokratijos garantas.

2.2. Kariuomenės funkcijos ir specifika

Lietuvos kariuomenės pagrindinė užduotis¹¹⁰ – ginklu ginti Lietuvos valstybę, tačiau užduotis taikos metu – vykdyti nenutrūkstamą karinį rengimą ir taip išlaikyti aukštą kovinę parengtį bei atgrasinti potencialų priešą nuo galimo ginkluoto konflikto su Lietuvos valstybe. Taikos metu Lietuvos kariuomenė savo turimais pajėgumais gali paremti kitas valstybės institucijas. Kariuomenė nuolat padeda šalies gyventojams stichinių nelaimių, gaisrų, pandemijų ir kitais išskirtiniais atvejais¹¹¹.

Lietuvos kariuomenė (toliau – LK), siekdama užtikrinti šalies saugumą ir nepriklausomybę, plėtoja karinį dvišalį ir daugiašalį bendradarbiavimą su strateginiais sąjungininkais, taip pat su Baltijos jūros regiono valstybėmis. LK aktyviai dalyvauja tarptautinėse operacijose. Taip mūsų šalies karinės pajėgos prisideda prie tarptautinės bendrijos pastangų užkirsti kelią terorizmui, konfliktams, atkurti ir palaikyti taiką krizių paveiktuose regionuose.

NATO yra kertinis mūsų valstybės saugumo garantas siekiant atremti išorines grėsmes. Taigi, mūsų šalies kariuomenei tenka dvejopo pobūdžio atsakomybė – Lietuvos gynyba, o taip pat – euroatlantinės erdvės saugumas ir stabilumas.

Lietuvos, kaip NATO ir Europos Sąjungos narei, svarbu, kad karinės pajėgos būtų pasirengusios kartu su sąjungininkais atsakyti į kylančius tarptautinio saugumo iššūkius^{112 113}.

Nors mūsų valstybės saugumą užtikrina narystė NATO bei Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) karinis buvimas Europoje bei regione, tačiau reikia neužmiršti, kad tiek pietų, tiek rytų kaimynystėje Lietuvos saugumas susiduria su ilgalaikiais saugumo iššūkiais.

Lietuvos narystė šioje organizacijoje, visų pirma, yra šalies įsipareigojimas turėti aukštos moralės sukomplektuotą ir parengtą kariuomenę, gebančią savarankiškai ir kartu su sąjungininkais gintis nuo agresoriaus, kaip reglamentuoja Šiaurės Atlanto sutarties 3 ir 5 straipsniai¹¹⁴. Todėl NATO įgyvendinant pagrįstus resursais mūsų regiono gynybos planus, LK privalo vykdyti nacionalinius įsipareigojimus, organizuodama tarptautines karines pratybas užtikrinti

¹⁰⁹ Genzelis, G., Žigaras, F., Kazlauskaitė-Markelienė, R., Audronė Petrauskaitė A.(2008). Šiuolaikinės visuomenės vertybinės orientacijos ir Lietuvos kariuomenė. Mokslinių straipsnių rinkinys. P.67 prieiga: <https://biblioteka.lka.lt/data/PDF-leidiniai/2006-2010/2008-Genzelis-Siuolaikines%20visuomenes%20vertybines%20orientacijos.pdf>

¹¹⁰ Lietuvos kariuomenė. Karinė užduotis. <https://kariuomene.lt/musu-misija/kariuomenes-uzduotis/18>

¹¹¹ Ten pat

¹¹² LR Krašto apsaugos ministerija. Prieiga:

<https://kam.lt/download/70388/saugumo%20i%C3%85%C2%A1%C3%85%C2%A1ukiai%20vadybos%20tobulinimas.pdf>

¹¹³ LR Karinė strategija (2016). Prieiga: <https://www.kariuomene.lt/data/public/uploads/2021/03/lr-karine-strategija-2016.pdf>

¹¹⁴ NATO OTAN. Šiaurės Atlanto sutartis. Prieiga: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=lt

priimančiosios šalies paramą (PŠP) ir derinti savo veiksmus su Baltijos jūros regiono valstybėmis: Estija, Latvija, Lenkija, Vokietija ir Skandinavijos šalimis. Pagrindiniai LK sąjungininkai yra Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV), Vokietijos Federacinės Respublikos (VFR), Lenkijos, Šiaurės ir Baltijos šalių, Jungtinės Karalystės (JK) ginkluotosios pajėgos¹¹⁵.

Svarbiausi akcentai Lietuvos nacionaliniam saugumui ir nacionalinių interesų užtikrinimui – autoritarinių valstybių – Rusijos ir Baltarusijos priešiškumas demokratijai bei saugumui ne tik regione, bet ir pasaulyje. Šios valstybės vykdo provokacijas prieš Lietuvą, sukeldamos naujų saugumo grėsmių. Tačiau Lietuvos valstybė, būdama kolektyvinės gynybos aljanso NATO narė, šiandien turi kitokią saugumo ir gynybos poziciją – ginkluota agresija prieš Lietuvą būtų laikoma agresija prieš visas NATO valstybes. Lygiai taip pat agresija prieš bet kurią kitą NATO šalį būtų laikoma išpuoliu ir prieš Lietuvos valstybę, į kurią Lietuva atitinkamai reaguotų.

LR vyriausybės 2021 metų veiklos ataskaitoje (skyrius 2.3.11., 29 psl.)¹¹⁶ pateikiama šalies gynybos situaciją, kur akcentuojama, kad į šalies kariuomenės pajėgumus integruotos vidutinio nuotolio priešlėktuvinės raketos NASAMS ir savaeigės artilerijos haubicos žymiai padidino Lietuvos karines galimybes¹¹⁷.

Pabrėžtina, kad šiandienos geopolitiniai įvykiai lėmė tai, kad buvo padidintos valstybės biudžeto lėšos gynybai. Tai reiškia, kad bus galima ne tik tęsti pagrindinius kariuomenei svarbius projektus, bet ir tobulinti gynybinį arsenalą, karių profesionalumą, diegti inovacines technologijas¹¹⁸.

Autoritarinių valstybių veiksmai prieš demokratines valstybes, kuria esamas ir potencialias grėsmes ir yra sunkiai prognozuojami. Vadinasi, tiek globalus, tiek ir regioninis saugumas išlieka svarbus ir reikalauja dinamiškumo, kompleksinio požiūrio bei nuolatinio stebėjimo¹¹⁹.

LR vyriausybės 2021 metų veiklos ataskaitoje (skyrius 2.3.11., 29 psl.)¹²⁰ pažymima, kad krašto apsaugos sistema 2021 m. toliau sistemingai ir nuosekliai stiprino nacionalinius gynybos pajėgumus. Šalyje svarbiausias prioritetas išlieka Lietuvos kariuomenės gebėjimui kariauti sausumoje, užtikrinant vienetų judėjimą ir manevrą bei ugnies paramos galios didinimą, oro erdvės stebėjimui ir oro gynybai bei veiksmingai žvalgybai.¹²¹

¹¹⁵ Lietuvos kariuomenės vado vizija 2019-2024 m.

¹¹⁶ Lietuvos respublikos vyriausybės 2021 metų veiklos ataskaita (2022 m. kovo 30 d., Vilnius). Prieiga: <https://lr.lt/uploads/main/documents/files/Vyriausybes%202021%20metu%20veiklos%20ataskaita.pdf>

¹¹⁷ LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2021 METŲ VEIKLOS ATASKAITA 2022 m. kovo 30 d., Vilnius Prieiga: <https://lr.lt/uploads/main/documents/files/Vyriausybes%202021%20metu%20veiklos%20ataskaita.pdf>

¹¹⁸ Ten pat

¹¹⁹ Ten pat

¹²⁰ Ten pat

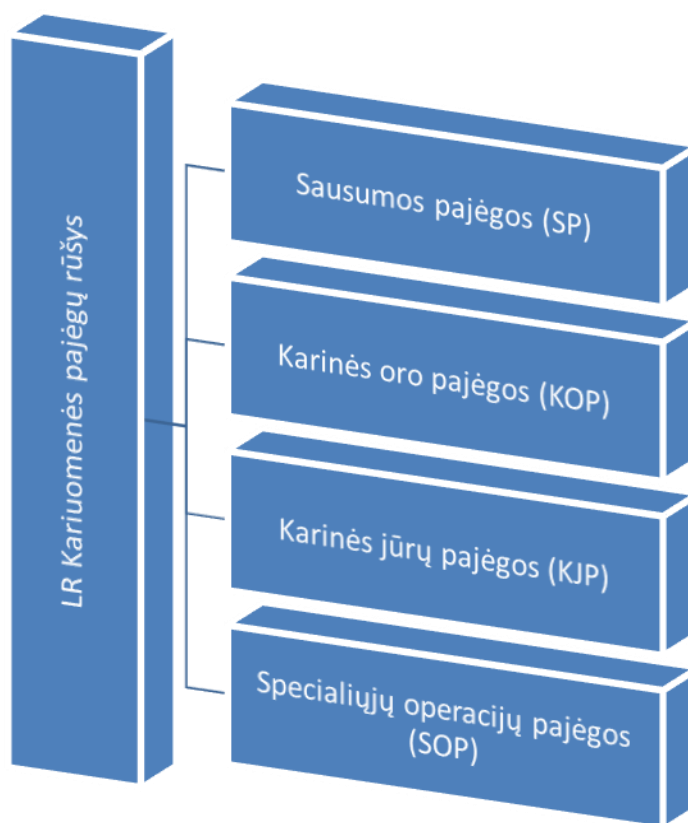
¹²¹ Ten pat

Pažymėtina, kad 2021 m. daug dėmesio skirta karinėms jūrų pajėgoms, jų tolesnei plėtrai, logistinės bei medicininės paramos stiprinimui, saugaus informacijos perdavimo užtikrinimui, kibernetinio saugumo didinimui ir priimančiosios šalies paramos sąlygų gerinimui.¹²²

Svarbu, kad gerinta Lietuvos kariuomenės karinio rengimo kokybė. Tai lėmė, kad karinės pajėgos įsigijo naujos ginkluotės ir karinės technikos, vyko pratybos su Lietuvoje dislokuotais sąjungininkais.

Lietuvos kariuomenės struktūra¹²³ apima kariuomenės kanceliariją, Jungtinis štabas, pajėgos, junginiai, daliniai, valdybos, departamentai, tarnybos, centrai ir kiti kariniai vienetai bei karinės įstaigos (pagal veiklos sritį, pvz.: sporto klubai, ramovės, ordinariatas, ir pan.).

Lietuvos kariuomenė yra sudaryta iš skirtingų pajėgų rūšių, *pagal tikslinę operacinę paskirtį* (pav.1):

2 pav. Lietuvos Kariuomenės pajėgų rūšys. *Sudarė darbo autorius.*

Siekiant stiprinti šalies karių profesinį ir karinį pasirengimą, Lietuvos kariuomenė nuolat dalyvavo ir dalyvauja įvairiose NATO mokymuose ir tarptautinėse operacijose.

¹²² Lietuvos respublikos vyriausybės 2021 metų veiklos ataskaita (2022 m. kovo 30 d., Vilnius), psl.52. Prieiga: <https://lr.lt/uploads/main/documents/files/Vyriausybes%202021%20metu%20veiklos%20ataskaita.pdf>

¹²³ LR Krašto apsaugos ministerija. Prieiga: <https://kam.lt/download/53126/lkd%202016.pdf>

Lietuvos Kariuomenė 2021 m. dalyvavo įvairiose tarptautinėse operacijose Europoje, Afrikoje, Azijoje, Viduržemio jūroje ir Indijos vandenyne. Iš viso 2021 m. tarptautinėse operacijose dalyvavo apie 180 karių (2020 m. – 170 karių)¹²⁴.

NATO baigus tarptautinę operaciją Afganistane (2021 m.) – „Resolute Support“, Lietuva, glaudžiai bendradarbiaudama su sąjungininkais (ypač su Lenkija ir Vokietija), tais pačiais metais rugpjūčio mėnesį, evakavo Lietuvos kariuomenei Afganistane talkinčius vertėjus ir jų šeimas iš Kabulo oro uosto, perėmus Talibano kovotojams kontrolę Afganistane. Beveik 200 Afganistano piliečių, padedant Lietuvos kariams, išvengė Talibano persekiojimo¹²⁵.

NATO vadovaujamoje tarptautinėje operacijoje Afganistane, per visus jos vykdymo metus, tarnavo beveik 4 000 Lietuvos karių. Operacija buvo baigta, tačiau Lietuva toliau vykdė tarptautinius įsipareigojimus kituose regionuose ir aktyviai įsitraukė į tarptautinio saugumo užtikrinimą (ES mokymo misijoje Mozambike ir Prancūzijos iniciuotos operacijos užduoties grupėje „Takuba“ Malyje)¹²⁶.

Lietuvos krašto apsaugos sistemos plėtros vizijoje teigiama, kad Lietuvos kariuomenė, pajėgi užtikrinti patikimą atgrasymą ir valstybės ginkluotą gynybą, tačiau nepakito ir svarbiausias krašto apsaugos sistemos plėtros tikslas – kariuomenės modernizacija ir jos kovinės galiai stiprinimas.¹²⁷

Lietuvos Respublikos vyriausybės 2021 metų veiklos ataskaitoje (2022 m. kovo 30 d., Vilnius) pažymima, krašto apsaugos sistemos plėtra, kuri vyko 2021 m. Joje vadovautasi su Krašto apsaugos sistemos plėtros programa susijusiais planais. Juose teigiama, kad Lietuvos krašto apsaugos sistema 2019–2028 m. planuoja įsigyti tam tikrus pajėgumus, plėsti personalą¹²⁸. O priėmus Strateginio valdymo įstatymą, 2021 m. pradėta programos peržiūra¹²⁹.

Kariuomenės svarba nacionaliniam saugumui analizuojama tiek bet kokios valstybės, tiek tarptautiniame kontekste. Remiantis JAV Centrinės žvalgybos agentūros (*angl.* – CIA) pateikiamais duomenimis, pasaulyje yra vos dvi dešimtys valstybių, neturinčių oficialių ginkluotojų pajėgų ar nuolatinės kariuomenės. Taip dažniausiai yra dėl šių valstybių dydžio, geografinės padėties, istorinių peripetijų, kai gynybą užtikrina didesnės kaimyninės šalys arba šalys, kurios teritoriją anksčiau buvo kolonizavusios.

¹²⁴ Lietuvos respublikos vyriausybės 2021 metų veiklos ataskaita (2022 m. kovo 30 d., Vilnius), psl.52. Prieiga: <https://lr.lt/uploads/main/documents/files/Vyriausybes%202021%20metu%20veiklos%20ataskaita.pdf>

¹²⁵ Lietuvos respublikos vyriausybės 2021 metų veiklos ataskaita (2022 m. kovo 30 d., Vilnius), psl.52. Prieiga: <https://lr.lt/uploads/main/documents/files/Vyriausybes%202021%20metu%20veiklos%20ataskaita.pdf>

¹²⁶ Ten pat

¹²⁷ Ten pat

¹²⁸ Ten pat

¹²⁹ Ten pat

Lietuvos karinėje doktrinoje (2016, punkte 303, psl. 22)¹³⁰ akcentuojama, kad, šalies galia (angl. State power) yra jos pajėgumas vykdyti įvairiapusę veiklą siekiant įgyvendinti nacionalinio saugumo politikos uždavinius¹³¹.

Kariuomenė apibrėžiama kaip valstybės ginkluotos gynybos institucija, kuri saugo valstybės suverenitetą, jos teritorijos ir oro erdvės neliečiamybę, ginklu gina valstybę nuo agresijos, vykdo uždavinius, funkcijas ir užduotis pagal Lietuvos Respublikos tarptautinius įsipareigojimus. Siekiamybė, kad kariuomenė pasitikėtų šalies visuomenę, ją vertintų sąjungininkai ir partneriai, gerbtų civiliai¹³².

Kiekvienos šalies karinėse pajėgose atsispindi ne tik gynybinė galia, bet ir konstitucinė bei teisinė dvasia, geostrateginės aplinkos daroma įtaka, nacionalinis identitetas ir kultūra. Generolas leitenantas Arvydas Pocius yra pasakęs, kad „protingas karys visada pasimokys ne tik iš ginklo brolių, bet ir iš priešų“¹³³.

Šiuolaikinės karinės pajėgos susiduria su nuolatiniiais pokyčiais. Juos įtakoja besiplečiantys ir kintantys kariniai tikslai, naudojamų priemonių spektras ir naujos karinės technologijos bei jų įvaldymui reikalingas laikas.

Kariuomenės operacijos ir misijos šiandieniniame pasaulyje yra itin mobilios. Karinių pajėgų vienetai gali greitai, lanksčiai, nestandartiškai ir netikėtai veikti, yra ypač gerai ginkluoti ir organizuoti (dažniausiai tikslinės paskirties)¹³⁴.

Lietuvos respublikos vyriausybės 2021 metų veiklos ataskaitoje¹³⁵ pažymima, kad „Lietuvos kariuomenė, pajėgi užtikrinti patikimą atgrasymą ir valstybės ginkluotą gynybą.“ Šalies karinės pajėgos yra stiprios, gerai parengtos bei ginkluotos. Mūsų šalies kariai ištikimai tarnauja Lietuvos valstybei ir jos piliečiams.

Taigi, Lietuvos kariuomenė yra vienas svarbiausių Lietuvos Respublikos saugumo ir nepriklausomybės garantų. Lietuva kuria tokias pajėgas, kurios gebėtų savarankiškai ir kartu su sąjungininkais vykdyti šalies ir Aljanso gynybos užduotis, atsako į krizes operacijas bei prisidėti prie kitų tarptautinių organizacijų saugumo užtikrinimo iniciatyvų¹³⁶.

¹³⁰ Lietuvos kariuomenė. Prieiga: https://www.kariuomene.lt/data/public/uploads/2021/03/lkd-2016_patalpinta-svetainese-6.pdf

¹³¹ LR Krašto apsaugos ministerija. Prieiga: https://www.kariuomene.lt/data/public/uploads/2021/03/lkd-2016_patalpinta-svetainese-6.pdf

¹³² Lietuvos karinė doktrina (2016). (punktas 518, psl. 67) Prieiga: https://www.kariuomene.lt/data/public/uploads/2021/03/lkd-2016_patalpinta-svetainese-6.pdf

¹³³ LR Krašto apsaugos ministerija. Knyga. Lietuvos kareivio knyga. Prieiga: <https://kam.lt/leidiniai/lietuvos-kareivio-knyga-2/>

¹³⁴ Ten pat

¹³⁵ Lietuvos respublikos vyriausybės 2021 metų veiklos ataskaita (2022 m. kovo 30 d., Vilnius), psl.57. Prieiga: <https://lr.lt/uploads/main/documents/files/Vyriausybes%202021%20metu%20veiklos%20ataskaita.pdf>

¹³⁶ LR Krašto apsaugos ministerija. Lietuvos respublikos Karinė strategija (PATVIRTINTA Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2016 m. kovo 17 d. įsakymu Nr. V-252), psl.11. Prieiga: <https://kam.lt/download/53121/karine-strategija-lt-kkc-2016.pdf>

2.3. Karinės jūrų pajėgos, kaip specifinė kariuomenės rūšis

Daugelyje tautų terminas „karinis jūrų laivynas“, aiškinamas kaip apimantis visas jūrų karines pajėgas (pvz., Karinio jūrų laivyno, jūrų pėstininkų/jūrų korpusus ir pakrančių apsaugos pajėgas)¹³⁷.

Karinis jūrų pajėgos arba jūrų pajėgos yra tautos ginkluotųjų pajėgų atšaka, skirta iš esmės kariniam jūrų laivynui ir amfibiniam karui (ežerų, upių, pakrančių ar vandenynų kovos operacijos ir susijusios funkcijos). Tai apima viską, ką vykdo antžeminiai laivai, amfibiniai laivai, povandeniniai laivai ir jūrų aviacija, taip pat pagalbinę paramą, ryšius, mokymą ir kitas sritis.

Strateginis jūrų pajėgų vaidmuo yra jėgos nukreipimas į teritorijas, esančias už šalies krantų (pavyzdžiui, siekiant apsaugoti jūrų juostas, atgrasyti nuo piratavimo, keltų būrius ar užpulti kitus jūrų laivynus, uostus ar kranto įrenginius). Strateginis karinio jūrų laivyno gynybinis tikslas yra sutrukdyti priešui, panaudojant jūrų pajėgas. Strateginė jūrų pajėgų užduotys gali apimti ir branduolinį atgrasymą, naudojant povandeninių jūrų balionų raketas.

Karinio jūrų laivyno operacijas galima padalyti iš upių ir pakrančių (rudasis vanduo), atvirojo vandenyno (mėlynojo vandens laivyno) ir tarp jų (žaliojo vandens laivyno), nors šie skirtumai labiau susiję su strategine sritimi nei taktine¹³⁸.

Karinis jūrų laivynas paprastai veikia iš vienos ar daugiau karinių jūrų pajėgų bazių. „Bazė yra uostas, kuris specializuojasi jūrų operacijose ir dažnai apima amunicijos saugyklą, laivų dokus ir įvairius remonto įrenginius. Karo metu laikinosios bazės gali būti statomos arčiau strateginių vietų, nes tai yra naudinga patruliavimo ir budėjimo vietose. Tautoms, turinčioms istoriškai stiprių karinių jūrų pajėgų, buvo naudinga įsigyti pagrindų teises kitose šalyse strategiškai svarbiuose rajonuose“¹³⁹.

Karinio jūrų laivyno laivai gali veikti savarankiškai arba su grupe, kuri gali būti nedidelė panašių laivų eskadra arba didesnis įvairių specializuotų laivų jūrų laivynas“¹⁴⁰.

Karinis jūrų laivynas ir jo funkcijos siejamos su jūrine galia. Jūrinė galia apibūdinama kaip valstybės (valstybių koalicijos) galimybės karo veiksmus vykdyti vandenynuose (jūrose). Taip pat pabrėžiama, kad tai – sudedamoji valstybės (valstybių koalicijų) karinės galios dalis.

Jūrinę galią lemia karinių jūrų pajėgų kokybinė ir kiekybinė sudėtis, personalo kovinis ir moralinis psichologinis parengimas, transporto (prekinio) laivyno dydis, kuris gali būti panaudotas

¹³⁷ Wombacher, Joerg and Joerg Felfe. (2012) United We Are Strong: An Investigation into Sense of Community among Navy Crews, *Armed Forces & Society*, Vol. 38, No. 4

¹³⁸ Wombacher, Joerg and Joerg Felfe. (2012) United We Are Strong: An Investigation into Sense of Community among Navy Crews, *Armed Forces & Society*, Vol. 38, No. 4

¹³⁹ Ten pat

¹⁴⁰ Ten pat.

karo metu. Jūrinė galia apima ir valstybės ekonomiką, jos žaliavų išteklius, laivų statybos, aviacijos ir kt. šakų pramonės gamybinį pajėgumą¹⁴¹.

„Jūrinės galios“, kaip ir „jūrinės valstybės“ indikatorius yra tauta, turinti stiprų karinį jūrų laivyną, kuris gali saugoti ne valstybės krantus, turinti regioninę galią, gali lengvai valdyti savo pakrantes ir daryti įtaką tiek artimiausioms, tiek tolimoms šalims. Tokia tauta, gali vadintis jūrine supervalstybe¹⁴².

Galima konstatuoti, kad vienas svarbiausių jūrinio pajėgumo elementų – valstybės poreikius atitinkanti karinė galia jūroje. Ši galia ne tik saugo savo jūrinės valstybės erdves, bet įneša reikšmingą indėlį į tarptautinį saugumą. Karinės jūrų pajėgos garantuoja laivybos ir skrydžių virš jūros saugumą, žmogaus gyvybės gelbėjimą jūroje, reguliuoti jūrų išteklių naudojimą, saugoti nuo taršos.¹⁴³

Tyrėjas Kanauka V., A. (2014)¹⁴⁴ straipsnyje, „Significance of Admiral A. Mahan s Ideas to Geopolitics“ analizuoja Mahano A. idėjų reikšmę geopolitikoje. JAV jūrų karybos filosofas admirolas Alfredas Tajerius Mahanus (1840–1914), pateikė idėjas apie karines jūrų pajėgas. Filosofo nuomone, karinės jūrų pajėgos tobulėja – pralenkia vietą ir laiką¹⁴⁵. Mahano A. T. idėjų esmė siejama su jūrinės valstybės galios raiška taikos metu, kas implikuoja komercinės veiklos svarbą, o karo metu – su jūrų kontrole. Filosofo požiūriu, pajėgus laivynas – gerai parengtas ir tinkamai vadovaujamas, gali būti sutelktas prieš pajėgoms pulti lemiamajame jūrų mūšyje tiek toli vandenyne, tiek pakrantėje. O karinio jūrų laivyno operacijos gali būti ypač svarbios remiant sausumos pajėgas ir užtikrinant prekybos laivyno saugą¹⁴⁶.

adinasi, karas jūroje negali būti izoliuotas nuo karo sausumoje ar ore. Nors ir skiriasi karinės jėgos panaudojimas vykdant karinių jūrų pajėgų operacijas nuo karo ore ar sausumoje.

Valstybės kariuomenė visuomet veikia ir siekia gynybinių tikslų, derindamos savo strategijas. Kiekvienai karinių pajėgų rūšiai yra priskirti tam tikri strateginiai tikslai, kurie reikalingi siekiant bendro valstybės saugumo¹⁴⁷.

Istoriniai faktai apie Baltijos jūros saugumą ir gynybą. Istoriniai šaltiniai mini, kad vienintelę žymesnę lietuvių pergalę jūrų mūšyje pasiekė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK)

¹⁴¹ Generolo J.Žemaičio karo akademija. Enciklopedinis karybos žodynas (2008). Generolo J.Žemaičio Karo akademija. Vilnius. Prieiga: https://www.lka.lt/download/2539/karybos_enciklopedinis_internetui.pdf

¹⁴² Tangredi, Sam, "Globalization and Maritime Power", 2002 - National Defense University, ISBN 1-57906-060-9

¹⁴³ Ten pat

¹⁴⁴ Kanauka V., A. (2014). "Significance of Admiral A. Mahan s Ideas to Geopolitics".//Kariūnas 2014 m. Nr. 1 (120), p.36. Prieiga: https://homedocbox.com/Environmental_Safety/90888432-Admirola-a-mahano-ideju-reiksme-geopolitikoje-dr-algirdas-v-kanauka-significance-of-admiral-a-mahan-s-ideas-to-geopolitics.html

¹⁴⁵ Ten pat

¹⁴⁶ Ten pat

¹⁴⁷ Vego, M. (2009). Joint Operational Warfare: Theory And Practic. [Jungtinės operacijos: teorija ir praktika] Newport, U.S. Naval War College

kariuomenė 1609 m. Kurše vykusiame Salacgryvos mūšyje, kuriam vadovavo LDK etmonas Jonas Karolis Chodkevičius.

Iš esmės, ir Klaipėda, ir jūrų uostas per visą savo egzistavimą, priklausė ne Lietuvos valstybei ir tik kai 1923 m. Lietuvos valstybė prisijungė Klaipėdą, joje gyvenę (buvę Rusijos laivyno karininkai) V. Nagius, T. Daukantas, A. Michelevičius, inžinierius V. Rėklaitis ir kt. veikė iniciatyviai ir jų dėka, buvo įsteigta Lietuvos jūrininkų sąjunga. Minėti Lietuvos karinių jūrų pajėgų pradininkai, skatino tuometę Lietuvos Vyriausybę bei verslininkus įkurti jūrininkų mokyklą, steigti laivyną, rengti jūrininkus, pradėti laikraščio „Inkaras“ leidybą. Prie to prisidėjo ir moterų organizacijos, netgi įkurta Lietuvos moterų draugija tautiniam laivynui remti.

1927 m. Nepriklausoma Lietuvos valstybė įsigijo pirmąjį vokiečių minų tralerį M-59, kuris tuometinio prezidento garbei pavadintas „Prezidentas Smetona“. Laivas priklausė Vidaus reikalų ministerijai ir jūroje saugojo valstybės sieną, vykdė pakrančių apsaugą, gaudė kontrabandininkus. Kai Lietuva įsigijo naujus patrulinius katerius, 1932 m. laivas „Prezidentas Smetona“ buvo perkeltas į rezervą.¹⁴⁸

Lietuvos karinio laivyno įkūrimo data įvardijama 1935 m. rugpjūčio 1 d. Lietuvos kariuomenės vado generolo Stasio Raštikio įsakymu, laivas „Prezidentas Smetona“ buvo grąžintas į rikiuotę ir tapo mokomuoju karo laivu.¹⁴⁹ Pirmojo Lietuvoje karo laivo vadas buvo jūrų kapitonas Antanas Kaškelis, artilerijos karininkas – leitenantas Povilas Labanauskas, inžinierius mechanikas – Antanas Darginavičius, navigacijos karininkas – Vytautas Kuisinas¹⁵⁰.

Nepriklausomos Lietuvos karinių jūrų pajėgos numatė įsigyti daugiau laivų – minininkų, minų tralerių, povandeninių laivų. 1936 m. Lietuvos Seimas priėmė naują Katinės tarnybos įstatymą, kuriame tarp 12 kategorijų buvo ir karo jūrininkai. Taip Lietuva tapo Jūrine valstybe¹⁵¹.

Lietuvos karinėms jūrų pajėgoms lemtingas sprendimas buvo, Klaipėdos kraštas atiteko Vokietijai – 1939 m. kovo 22 d. – kaip ir kitiems Lietuvos kariuomenės daliniams Klaipėdoje, teko pasitraukti.

O 1940 m. birželio 22 d., Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, tuometinė okupantų karinė vadovybė pareikalavo, kad karo laivas „Prezidentas Smetona“ su visa įgula taptų jai pavaldus, pakeistų pavadinimą ir iškeltų raudoną Sovietų Sąjungos vėliavą.

Nepaklusę okupantų reikalavimui, laivo įgula (vadas kpt.ltn. P. Labanauskas), laive nuleido Lietuvos karinio laivyno vėliavą ir naktį su jachta pasitraukė į Vakarus. Tai buvo vienintelis atvejis, kai Lietuvos karinis dalinys tokiu būdu pasipriešino SSRS okupantams¹⁵².

¹⁴⁸ Lietuvos karinės jūrų pajėgos (2016). Prieiga: <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/kjp-2016.pdf>

¹⁴⁹ Ten pat

¹⁵⁰ LR Krašto apsaugos ministerija. Prieiga: <https://kam.lt/download/70547/kjp%202020.pdf>

¹⁵¹ Ten pat

¹⁵² Ten pat

Okupantai karo laivą „Prezidentas Smetona“ pervadino „Pirmūnu“, vėliau „Korall“. Laivas perduotas sovietų Vidaus reikalų liaudies komisariato (NKVD) Pasienio apsaugos Baltijos jūros II divizionui¹⁵³.

Buvęs Nepriklausomos Lietuvos karinių pajėgų „Prezidentas Smetona“, II-ojo pasaulinio karo metu dalyvavo kovose su vokiečiais. Tačiau 1945 m. sausio 11 d. užplaukė ant minos ir nuskendo Suomijos įlankoje. Nuskendusio laivo „Prezidentas Smetona“ liekanas 2009 m. rugpjūčio mėn. Aegnos salos rajone, Suomijos įlankoje, aptiko Karinių jūrų pajėgų laivas N42 „Jotvingis“ bei Klaipėdos universiteto narai.¹⁵⁴

Šiandienos LR Karinės jūrų pajėgos. Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, 1992 m., įkurtos Lietuvos Karinės jūrų pajėgos. Jau praėjo trys dešimtmečiai, kurie buvo reikšmingi Lietuvos Karinėms jūrų pajėgoms. KJP vystymosi periodą būtų galima suskirstyti į *du laikotarpius: iki įstojimo į NATO ir po įstojimo į aljansą*¹⁵⁵.

KJP iki įstojimo į NATO. 1992 m. liepos 4 d. pašventintos pirmosios atkuriamų Karinių jūrų pajėgų vėliavos ir įteiktos Pakrančių apsaugos rinktinės Atskirojo laivų diviziono laivų vadams. Pakrančių apsaugos rinktinės vadas tuo metu buvo Juozapas Algis Leišis. Pakrančių apsaugos rinktinės Atskirojo laivų diviziono sudėtyje tuo metu buvo gelbėjimo laivas „Vėtra“ (borto Nr. A41), hidrografinis kateris (borto Nr. 21) bei sargybinis kateris (borto Nr. 22)¹⁵⁶. Tais pačiais metais, iš Rusijos nupirkto ir perimtos dvi lengvosios „Griša“ klasės fregatos: F11 „Žemaitis“ ir F12 „Aukštaitis“¹⁵⁷.

Krašto apsaugos ministerijos (KAM) įsakymu (1992 lapkričio 13 d.) nuspręsta atskirąjį laivų divizioną išvesti iš Pakrančių apsaugos rinktinės sudėties¹⁵⁸. Tuo pačiu įsakymu buvusioje bazėje įkurta Karinių jūrų pajėgų flotilė jau kaip savarankiškas Lietuvos kariuomenės darinys – jo sudėtyje buvo 3 laivai ir 2 kateriai¹⁵⁹.

KJP po įstojimo į NATO. Lietuvai įstojus į NATO (2004 m. kovo 29 d.), Lietuvos Karinės jūrų pajėgos tobulino bei atnaujino karo laivyną pagal NATO standartus, kas lėmė Karinių jūrų pajėgų plėtrą. Mūsų šalies laivus pradėta skirti į NATO jūrinių pajėgų sudėtį – Lietuvos karo laivai pradėjo aktyviai dalyvauti įvairiuose tarptautiniuose kariniuose mokymuose jūroje.

Laivas M51 „Kuršis“ 2006 m. priskirtas NATO Nuolatinės parengties priešmininių laivų 1-ajai grupei (angl. Standing NATO Mine Countermeasures Group 1, SNMCMG1) ir sėkmingai atliko savo misiją. Tai buvo pirmas Lietuvos karo laivas, dalyvavęs NATO operacijose, o dabar į

¹⁵³ Ten pat

¹⁵⁴ <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/kjp-2016.pdf>

¹⁵⁵ Lietuvos karinės jūrų pajėgos (2016). Prieiga: <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/kjp-2016.pdf>

¹⁵⁶ Ten pat

¹⁵⁷ LR Krašto apsaugos ministerija. Prieiga: <https://kam.lt/download/70547/kjp%202020.pdf>

¹⁵⁸ Ten pat

¹⁵⁹ Ten pat

Nuolatinės parengties priešmininių laivų 1-ąją grupę Lietuvos KJP priešmininiai laivai skiriami nuolat.

2009 m., buvo įgyvendinamas „Flyvefisker“ klasės patrulinių laivų iš Danijos įsigijimas bei pasirašyta nauja sutartis su Didžiąja Britanija dėl dviejų priešmininių laivų pirkimo“¹⁶⁰. Taip vystėsi Lietuvos KJP, turinčios gerus priešmininius (jūrinius) pajėgumus ne tik nacionaliniu, bet ir NATO mastu¹⁶¹.

Lietuvos Karinės jūrų pajėgos taikos metu organizuoja, koordinuoja bei vadovauja žmonių paieškos bei teršimo likvidavimo darbams jūroje bei priekrantėse. KJP atlieka jūros stebėjimo, kontrolę bei gynybą. Lietuvos Karinių jūros pajėgų funkcijos apibrėžtos LR krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatyme (16, 18 str.)¹⁶².

Lietuvos Karinės jūrų pajėgas sudaro kariai bei laisvai samdomi darbuotojai (daugiau nei 600). Nors tai, palyginti, nedidelė organizacija, lyginant su kitų NATO šalių karinėmis jūrų pajėgomis, užduočių bei atsakomybių spektras itin platus, todėl reikalingi įvairių sričių specialistai, tarnaujantys skirtinguose KJP padaliniuose.

Lietuvos KJP susideda iš: Karo laivų flotilės (KLF), Uosto ir priekrantės gynybos tarnybos (UPGT), Jūros ir pakrančių stebėjimo tarnybos (JPST), Logistikos tarnybos (LT), Mokymo (MC) bei Jūrų gelbėjimo koordinavimo (JGKC) centrų (žr. 2 pav.).

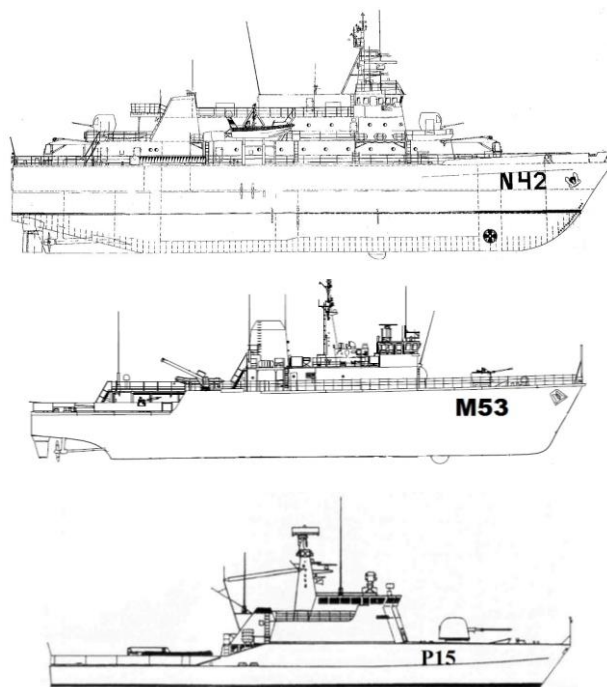
3 pav. Lietuvos Karinių jūros pajėgų sudėtis. *Sudarė darbo autorius.*

¹⁶⁰ Jokubauskas, V. (2015) Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2014–2015. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. 13 tomas (p. 167-169). Prieiga internete: <http://slaptai.lt/www2/wpcontent/uploads/2016/01/lietuvos%20metine%20strategine%20a%20pzvalga%202014-2015%20-%20t%2013.pdf>

¹⁶¹ Lietuvos karinės jūrų pajėgos (2016). Prieiga: <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/kjp-2016.pdf>

¹⁶² Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo įstatymas Žin. 1998, Nr. 49-1325, i. k. 0981010ISTAVIII-723

Laivų flotilė yra vienas iš pagrindinių KJP elementų¹⁶³, sudaryta iš skirtingų paskirčių karinių laivų: patruliniai laivai (PL) – 4 vnt.; priešmininiai laivai (PML) – 3 vnt.; štabo aprūpinimo laivas (ŠAL) – 1 vnt.; pagalbiniai laivai – 3 vnt., paieškos ir gelbėjimo laivas bei 2 uosto kateriai (žr. pav. 3).

4 pav. Lietuvos Karinių jūrų pajėgų Karo laivų flotilės kovinių laivų klasės. *Sudarė darbo autorius.*

KJP siekia profesionalumo ir inovacijų, įsigijami pajėgūs karo laivai, moderni technika, kurią valdo profesionalūs karo jūrininkai, žinių ir patirties įgiję Lietuvos bei užsienio akademijose, karo mokyklose, karių rengimo centruose, dalyvaudami įvairiuose tarptautiniuose mokymuose ir operacijose.

Karinės jūrų pajėgos rūpinasi ir užtikrina saugumą Lietuvos teritoriniuose vandenyse ir išskirtinėje ekonominėje zonoje Baltijos jūroje. Taip pat, sėkmingai vykdo pavestas užduotis ir įsipareigojimus valstybei, visuomenei ir NATO sąjungininkams. Tai būtų neįmanoma be karių pozityvaus noro tobulėti, ryžto, drąsos, puikaus profesinio pasirengimo ir patriotiško atsidavimo savo Tėvynei¹⁶⁴.

Skyriaus apibendrinimas: Karinės pajėgos apibrėžiamos kaip valstybės ginkluotos gynybos institucija, kurios funkcijos nacionalinio saugumo kontekste – reikšmingos: valstybės suvereniteto

¹⁶³ Lietuvos kariuomenė (2021). Karinės jūrų pajėgos. Prieiga internete: <https://www.kariuomene.lt/pajegos-ir-kariniai-vienetai/karines-juru-pajegos/22944>.

¹⁶⁴ LR Krašto apsaugos ministerija. Prieiga: <https://kam.lt/download/70547/kjp%202020.pdf>

apsauga, jos teritorijos ir oro, jūrų erdvės neliečiamybės apsauga, atgrasymas ir gynimas nuo agresijos, oficialių tarptautinių įsipareigojimų vykdymas. Tačiau svarbu, kad karinėmis pajėgomis pasitikėtų šalies visuomenė, ją vertintų sąjungininkai ir partneriai, gerbtų civiliai. Per pastaruosius metus, kariuomenė tapo viena iš institucijų, kuria gyventojai pasitiki labiausiai. Lietuva turi Karinės jūrų pajėgas - specifinę kariuomenės rūšį, kuri mūsų šalies teritorijoje vykdo savo funkcijas Baltijos jūroje, priekrantėje ir krante. Karinių jūrų pajėgų veiksmai, mobilumas orientuoti tik į jūros erdves, todėl šios pajėgos ir jų veikla yra svarbus Lietuvos, kaip jūrinės valstybės bruožas.

3. JŪRINĖ VALSTYBĖ IR JŪRINĖ STRATEGIJA

3.1. Jūrinės valstybės konceptas

Jūrinės valstybės terminas neretai sukelia diskusijas tiek akademiniam, tiek viešajame naratyve. Diskutuojama, kokios valstybės gali būti įvardijamos šiuo terminu. *Jūrinės valstybės* termino naudojimas aptinkamas dokumentuose, kurie analizuoja Antikos laikus, tačiau dabartinę savo prasmę šis terminas įgavo tik XIX amžiuje. Geoffrey Till įvardija keturias, istoriškai susiklosčiusias, jūrinės valstybės savybes – tai gebėjimas *naudotis jūros resursais*, jūros naudojimas *transportavimui ir mainams*, naudojimasis jūra, kaip *bendravimo ir informacijos sklaidos* terpe bei jūros naudojimas *dominavimui* sausumoje¹⁶⁵.

Kiekviena *jūrinė valstybė* turi ne tik tam tikrą karinį jūrinį pajėgumą. Jį apibūdina valstybės ekonomikos priklausomybė nuo jūrų verslų ir jūrų prekybos, uostų infrastruktūra, hinterlando (teritorijos, esančios jūrinės valstybės ekonominės traukos zonoje) dydis, tranzito plėtra¹⁶⁶.

Jūrinei valstybei svarbus ir laivyno administravimo lygis, valstybės gebėjimas garantuoti piliečiams galimybę naudotis jūra, apginti šalies jūrinius interesus, palaikyti jurisdikcijos zonose režimą pagal tarptautinės jūrų teisės principus ir normas¹⁶⁷.

Valstybės poreikius atitinkanti karinė galia jūroje yra vienas svarbiausių jūrinio pajėgumo elementų. Šių laikų jūrinė valstybė prisideda prie tarptautinės bendruomenės pastangų garantuoti laivybos ir skrydžių virš jūros saugumą, žmogaus gyvybės gelbėjimą jūroje, reguliuoti jūrų išteklių naudojimą, saugoti nuo taršos¹⁶⁸.

Dar Antikoje naudota jūrinės valstybės sąvoka skiriasi nuo šiuolaikinės reikšmės. Tuometiniai Antikos mąstytojai, jūrinės valstybės sąvoką siejo su moraline kategorija, pabrėždami, kad kontinentiniai politiniai dariniai, moraliniu požiūriu, yra pranašesni už jūrinius. Pirminis jūrinės valstybės sąvokos turinys buvo tiesiogiai susijęs su didžiųjų valstybių tarptautine politika bei imperializmu¹⁶⁹.

Istoriniame kontekste, jūrinės valstybės samprata ypač išryškėjo kuriantis mažoms valstybėms – XX a. pradžioje, po I-ojo pasaulinio karo. Šalių tikslas tapti jūrinėmis valstybėmis

¹⁶⁵ Till Geoffrey: *Sea Power: A guide for the twenty first century*. Oxon, 2009, p. 23 – 33.

¹⁶⁶ Mindaugas Puidokas, Lina Andriuškaitė (2012) Klaipėdos valstybinio jūrų uosto transporto politikos analizė pozicionuojant Lietuvą kaip jūrinę valstybę. VIEŠOJI POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS ISSN 2029-2872 (online) PUBLIC POLICY AND ADMINISTRATION 2012, T. 11, Nr. 3 / 2012, Vol. 11, No 3, p. 404–419

¹⁶⁷ Ten pat

¹⁶⁸ Visuotinė lietuvių enciklopedija. Valstybė. Prieiga: <https://www.vle.lt/valstybe/10/?raide=J>

¹⁶⁹ Ten pat

siejamas su prekybinių ryšių plėtra, tarptautinės prekybos galimybėmis, kurios užtikrina šalių ekonominius – ūkinius poreikius bei politinį ir ekonominį savarankiškumą¹⁷⁰.

Klasikinėje geopolitikoje, jūrinė valstybė išskiriama kaip pagrindinė kategorija¹⁷¹. Joje identifikuojama jūrinių ir kontinentinių valstybių kova, kurios tikslas – išsiaiškinti kas dominuoja pasaulyje.

Istoriniai faktai teigia, kad tiek jūrinės, tiek kontinentinės valstybės stengiasi užvaldyti vadinamąjį „rimlandą“ – zoną, skiriančią „pasaulio salą“ nuo „jūrinių pakraščio ir salų“ zonos.¹⁷² Minėtos teorijos pagrindu vyko užsienio politika JAV ir Britų imperijoje – ypač XIX–XX amžiuje, siekiant užvaldyti kuo didesnius plotus, ir įgyti galią¹⁷³.

Plėtojantis ekonominiams ryšiams, laivyba tampa svarbiu veiksniu, todėl XIX amžiuje atsiranda laivybą reglamentuojančios tarptautinės jūrų teisės sutartys. Dokumentai atsiradavo vienos ar kelių valstybių iniciatyva, kuri kildavo dėl tam tikrų konkrečių įvykių, aplinkybių, iššūkių. Vienas iš svarbių įvykių, išryškinusių saugią laivybą – 1912 m. laivo „Titanikas“ katastrofa. Šis įvykis paskatino valstybes kurti tarptautinio lygio dokumentą, kuris reglamentuotų jūrų erdvių teisinį pagrindą. Taip atsiranda Tarptautinė jūrų teisė, laikoma labiausiai kodifikuota tarptautinės teisės šaka¹⁷⁴.

Tarptautinėje jūrų teisėje yra pateikiama visumą teisės normų, kurios reguliuoja jūrų erdvę – teritorinę jūrą, gretutinę zoną, kontinentinį šelfą, atvirąją jūrą, išskirtinę ekonominę zoną. Tačiau ši teisė nereguliuoja vidaus upių ir vandenų teisinio statuso¹⁷⁵.

Svarbiausiais tarptautinės jūrų teisės šaltiniais: Jungtinių tautų organizacijos (JTO) 1982 m. priimta Jūrų teisės konvencija, kurios atsiradimą lėmė dar 1958 m. priimtose keturiose Ženevos konvencijose¹⁷⁶: *dėl jūros; teritorinės jūros ir gretutinės zonos; kontinentinio šelfo; dėl žvejybos ir gyvųjų išteklių*. 1996 m. įsteigtas Tarptautinis Jūrų Teisės Tribunolas (būstinė – Hamburgas)¹⁷⁷.

Šiuolaikiniame pasaulyje jūrų erdvių skirstymo teisiniu pagrindu išlieka Tautų jūrų teisės konvencija (UNCLOS, priimta 1982 m., ją ratifikavo 168 valstybės. Šis tarptautinės jūrų teisės dokumentas, kaip teigia Isokaitė, I.(2010, p. 22) „sulaukė beveik visuotinio pasaulio valstybių

¹⁷⁰ Kulevičius, V. (2019) Lietuvos kaip jūrinės valstybės koncepcija XX amžiuje: ištakos, raida ir įgyvendinimas? Magistro darbas, Klaipėdos universitetas.

¹⁷¹ Kulevičius, V. (2019) Lietuvos kaip jūrinės valstybės koncepcija XX amžiuje: ištakos, raida ir įgyvendinimas? Magistro darbas, Klaipėdos universitetas.

¹⁷² Ten pat

¹⁷³ Laurinavičius, Č.; Motieka, E.; Statkus, N. Baltijos valstybių geopolitikos bruožai. XX amžius. Vilnius, 2005

¹⁷⁴ Katuoka S. Tarptautinė jūrų teisė. Vilnius, Eugrimas, 1997. P. 20.

¹⁷⁵ Freestone, D., Barnes, R., Ong, D. (Hrsg.): *The Law of the Sea: Progress and Prospects*. 4. Aufl., Oxford 2006.

¹⁷⁶ Visuotinė lietuvių enciklopedija. Prieiga: <https://www.vle.lt/straipsnis/zenevos-konferencijos-del-juru-teises/>

¹⁷⁷ Freestone, D., Barnes, R., Ong, D. (Hrsg.): *The Law of the Sea: Progress and Prospects*. 4. Aufl., Oxford 2006.

dalyvavimo. Jame apibrėžtos jūros erdvės ir pasauliniu mastu reglamentuojamas pasaulio jūrų ir vandenynų teisinis režimas“¹⁷⁸.

Anot tyrėjų (Ringbom H., 1997; Elferink Oude A. G. 2005), priimtose teisės ir normos jūros erdvėje, davė pagrindą pakrantės valstybėms apsaugoti šalies interesus, taip pat pagerino tarptautinės bendrijos laivybos saugumą bei jūrų aplinkos apsaugą. Pagrindinis jūros erdvių reglamentavimo objektas – laivyba ir su ja susijusi sauga bei tarptautiniai susitarimai tarp valstybių. Neretai tai tapdavo bendradarbiavimo ir tarptautinių susitarimų pagrindu tarp skirtingų pasaulio valstybių. Reikėjo visuotinai priimtinių reglamentų, nes jūros erdvės svarbios globaliniu aspektu. Tai darė poveikį ir inicijavo laivybos tarptautinį bendradarbiavimą¹⁷⁹.

Lietuva Jungtinių tautų Jūrų teisės konvenciją (toliau – Konvencija) ratifikavo 2003 m. rugsėjo 9 d. Šios konvencijos ratifikavimas svarbus pakrantės valstybėms teritorinėje jūroje, oro erdvėje virš jos bei teritorinės jūros dugnui ir jo gelmėms, kur suteikiamas suverenitetas, analogiškas kaip ir valstybių sausumos teritorijoje ar vidaus vandenyse¹⁸⁰.

Konvencijoje yra nustatytos taikaus plaukiojimo teisės teritorine jūra užsienio laivams. Akcentuojama, kad teisė gali būti reguliuojama nustatant laivų eismo koridorius, eismo atskyrimo schemas ir kitas sąlygas, navigacinio saugumo, aplinkos apsaugos, kitais sumetimais.

Konvencijoje pabrėžiama, kad visi laivybos keliai turi būti nurodyti jūrlapiuose bei nustatyta tvarka paskelbti. Pakrantės valstybės, nustatydamos jūrų koridorius ir nurodydamos eismo atskyrimo schemas teritorinėje jūroje, turi atsižvelgti į tarptautinių organizacijų rekomendacijas, laivų charakteristikas, laivybos intensyvumą¹⁸¹.

Šiuolaikinėje tarptautinėje jūrų teisėje skiriamos šios jūros erdvės: vidaus vandenys; teritorinė jūra; gretutinė zona; išskirtinė ekonominė zona; kontinentinis šelfas; atviroji jūra, t.y., ta jūros dalis, kuri nepriskirta atskirų pakrantės valstybių teritorijai ar dalinei jurisdikcijai ir ja gali naudotis visos pasaulio valstybės taikiems tikslams¹⁸².

Lietuvos Respublikos jūros rajono ribos yra nustatytos tam tikrais dokumentais, vienas iš jų – LR Vyriausybės 2004 m. gruodžio 6 d. nutarimas Nr. 1597¹⁸³, kur patvirtinamos LR teritorinės jūros, gretutinės zonos, išskirtinės ekonominės zonos ir kontinentinio šelfo ribos bei deleguojamos ministerijos ir Vyriausybės įstaigos rengsiančios reikiamus teisės aktus.

¹⁷⁸ Isokaitė, I.(2010). Jūros erdvių reglamentavimas tarptautinėje ir LR teisėje. Daktaro disertacija. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, p. 22. Prieiga: <http://talpykla.elaba.lt/elabafedora/objects/elaba:1936193/datastreams/MAIN/content>

¹⁷⁹ Žalimas D., Žaltauskaitė-Žalimienė S., Petrauskas Z., Saladžius J. (2001). Tarptautinės organizacijos, Justitia, Vilnius, P. 467.

¹⁸⁰ LR teritorinės jūros ir (ar) Lietuvos respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje teritorijos, skirtos atsinaujinančios energetikos plėtimui, inžinerinės infrastruktūros vystymo plano konkretizuoti sprendiniai (2022) Prieiga: [https://enmin.lrv.lt/uploads/enmin/documents/files/VP_konkretizuoti_sprendiniai_Aiskinamasis_rastas\(1\).pdf](https://enmin.lrv.lt/uploads/enmin/documents/files/VP_konkretizuoti_sprendiniai_Aiskinamasis_rastas(1).pdf)

¹⁸¹ Ten pat

¹⁸² Ten pat

¹⁸³ LT Vyriausybės nutarimas “Dėl Lietuvos teritorinės jūros, gretutinės zonos, išskirtinės ekonominės zonos ir kontinentinio šelfo ribų patvirtinimo ir pavedimo ministerijoms ir vyriausybės įstaigoms parengti reikiamus teisės aktus (2004 m. gruodžio 6 d. Nr. 1597 Vilnius. Prieiga: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.246677?jfwid=191fum7rlr>

Lietuvai, kaip jūrinei valstybei, priklausantis teritorinės jūros ruožas, apima 1 814 kvadratinį kilometrų plotą. Šalis turi savo teritorinės jūros ir išskirtinės ekonominės zonos parametrus¹⁸⁴.

Valstybės jurisdikcijai bei kontrolei priklauso teritorinė jūra (TJ), kuri yra sudėtinė Lietuvos Respublikos teritorijos dalis ir apima LR pakrantės 12 jūrmylių (1 jūrmylė – 1 852 metrai) pločio Baltijos jūros vandenų juostos.

Teritorinės jūros zonoje galioja Lietuvos Respublikos įstatymai bei visuotinai pripažinti tarptautinės teisės principai ir normos. Šioje jūros zonoje mūsų valstybė vykdo praplaukiančių laivų kontrolę, užtikrina, kad procesas būtų taikus, saugus ir nenutrūkstamas.

Lietuvos Respublikai taip pat priklauso ir išskirtinė ekonominė zona (IEZ), kurios vandenyse valstybė turi suverenias teises tirti ir eksploatuoti, saugoti ir valdyti gyvuosius išteklius ir negyvosios gamtos turtus; tyrinėti bei eksploatuoti išskirtinę ekonominę zoną.¹⁸⁵

Iš viso Baltijos jūros pakrantės ilgis yra 90,66 kilometrai ir Baltijos jūroje apima 4 564 kvadratinį kilometrų plotą. Toliausias taškas yra 70 jūrmylių (129,6 km) atstumu nuo Klaipėdos uosto vartų.

Europos Komisijoje priimta ir Europos Vadovų Tarybos patvirtinta Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategija (ES BJRS) 2009 m.. Šios strategijos tikslas – stiprinti beveik 80 mln. gyventojų turinčių ES valstybių, supančių Baltijos jūrą, bendradarbiavimą sprendžiant bendrus iššūkius ir užtikrinant tvarų Baltijos jūros valstybių kaimynių augimą.

ES BJRS, bendradarbiaudamos su Europos Komisija, įgyvendina Švedija, Danija, Estija, Suomija, Vokietija, Latvija, Lietuva ir Lenkija. ES Baltijos jūros regiono strategijoje numatomi trys pagrindiniai ir ilgalaikiai tikslai – *apsaugoti jūrą, sujungti regioną ir padidinti jo gyventojų gerovę*.¹⁸⁶

Lietuvos Respublikos teritorinės jūros vandenyse ir išskirtinėje ekonominėje zonoje Baltijos jūroje valstybės ir jos piliečių saugumą bei Lietuvai priklausančią jūros erdvę saugo Lietuvos karinės jūrų pajėgos (toliau – KJP), kurios yra reikšminga ir išskirtinė šalies kariuomenės dalis.

3.2. Lietuvos jūrinė strategija

Europos Sąjungos Jūrų strategijos pagrindų direktyvos tikslas – veiksmingiau apsaugoti jūrų aplinką visoje Europoje¹⁸⁷. Jūrų strategijos pagrindų direktyva buvo priimta 2008 m. birželio 17 d.

¹⁸⁴ Lietuvos kariuomenė. LR teritorinės jūros ir išskirtinės ekonominės zonos. Prieiga: <https://www.kariuomene.lt/padaliniai/juros-ir-pakranciu-stebejimo-tarnyba/teritorine-jura-ir-isskirtine-ekonomine-zona/23637>

¹⁸⁵ Lietuvos kariuomenė. LR teritorinės jūros ir išskirtinės ekonominės zonos. Prieiga: <https://www.kariuomene.lt/padaliniai/juros-ir-pakranciu-stebejimo-tarnyba/teritorine-jura-ir-isskirtine-ekonomine-zona/23637>

¹⁸⁶ Ten pat

¹⁸⁷ https://ec.europa.eu/environment/marine/eu-coast-and-marine-policy/marine-strategy-framework-directive/index_en.htm

Komisija taip pat parengė išsamių kriterijų ir metodinių standartų rinkinį, kad padėtų valstybėms narėms įgyvendinti Jūrų strategijos pagrindų direktyvą. Jie buvo peržiūrėti 2017 m., todėl buvo priimtas naujas Komisijos sprendimas dėl geros aplinkos būklės.

Siekiant tikslo, direktyvoje nustatomi Europos jūrų regionai ir subregionai, remiantis geografiniais ir aplinkosaugos kriterijais. Direktyvoje išvardyti keturi Europos jūrų regionai – Baltijos jūra, šiaurės rytų Atlanto vandenynas, Viduržemio jūra ir Juodoji jūra – esantys galiojančių regioninių jūrų konvencijų geografinėse ribose. Vieno jūrų regiono valstybių narių bendradarbiavimas su kaimyninėmis šalimis, turinčiomis tuos pačius jūrų vandenį, jau vyksta pagal šias regionines jūrų konvencijas.

Direktyvos siekiamybė, jog iki 2020 m., kiekviena valstybė narė parengtų savo jūrų vandenų strategiją (arba jūrų strategiją). Kadangi direktyvoje laikomasi prisitaikančio valdymo metodo, jūrų strategijos turi būti nuolat atnaujinamos ir peržiūrimos kas 6 metus.

Jūrų saugumo iššūkiai yra tarpsektoriniai, todėl Europos Sąjunga šiuo klausimu sukūrė išsamią politikos sistemą ir specialią strategiją – Europos Sąjungos jūrų saugumo strategiją (ang. European Union maritime security strategy, EUMSS)¹⁸⁸. ES jūrų saugumo strategija buvo priimta 2014 m. ir kartu pateikiamas veiksmų planas. Bendras jos tikslas – užkirsti kelią įvairioms grėsmėms saugumui ir iššūkiams, kurie daro poveikį vandenynams, atgrasyti nuo jų ir su jais atremti bei sustiprinti taisyklėmis pagrįstą tvarką jūroje.

EUMSS šiuo tikslu nustato bendrą požiūrį ir pagrindinius principus, kad būtų užtikrintas ES įvairios ir konkrečiam sektoriui skirtos politikos ir strategijų, kurios prisideda prie jūrų srities saugumo, nuoseklumas ir papildomumas. 2018 m. buvo susitarta dėl peržiūrėto veiksmų plano, kuriuo toliau vadovaujamosi ir palengvinamas EUMSS įgyvendinimas.

EUMSS padeda apsaugoti ir ginti ES jūrų interesus, susijusius su saugumu ir taika; teisinė valstybė ir laivybos laisvė; išorės sienų kontrolė; jūrų infrastruktūra (uostai, povandeniniai vamzdiniai ir kabeliai, vėjo jėgainės ir kt.); gamtos ištekliai ir aplinkos sveikata; pasirengimas klimato kaitai. Tuo tikslu veiksmų plane didžiausias dėmesys skiriamas kelioms pagrindinėms sritims (tarptautiniam bendradarbiavimui; jūrų priežiūrai; pajėgumų plėtrai, moksliniams tyrimams ir inovacijoms; rizikos valdymui; švietimui ir mokymui), taip pat keliems strategiškai svarbiems ES jūrų regionams (pvz., Viduržemio jūra, Juodoji jūra, Baltijos jūra, Indijos vandenynas).

Jūrų strategijų rengimas, svarbus valstybių uždavinys. Kaip pažymi tyrėjai (Kathijotes 2013¹⁸⁹; Kildow ir Mcilgorm 2010¹⁹⁰; Parkas ir Kildovas 2014 m.¹⁹¹; Pinto ir kt. 2015 m.; White ir kt. 2012

¹⁸⁸ Maritime Security. Prieiga: https://www.eeas.europa.eu/eeas/maritime-security_en

¹⁸⁹ Kathijotes, N. (2013) Keynote: blue economy – environmental and behavioural aspects towards sustainable coastal development. In: AMER international conference on quality of life. Procedia – Social and Behavioral Sciences Langkawi, pp 7–13

m.)¹⁹², pasaulinio vandenyno turto vertė siekia 24 trilijonus JAV dolerių, o kiti naujausi vandenyno indėlio į pasaulio ekonomiką vertinimai svyravo nuo 1,5 trilijono iki 3 trilijonų JAV dolerių per metus arba apie 3–5 % visos ekonominės veiklos pasaulyje (Global Oceans Commission, 2014¹⁹³; Hoegh-Guldberg, 2015; EBPO, 2016)¹⁹⁴.

Lietuva kaip viena iš Baltijos jūros regiono valstybių ir ES narių, orientuojasi į savo jūrinės strategijos kūrimą. Jūrinė strategija neatsiejama nuo Mėlynosios ekonomikos, kurios terminas apima tris reikšmes – bendrą vandenynų indėlį į ekonomiką, vandenynų aplinkos ir ekologinį tvarumą, kas aktualu tiek išsivysčiusioms, tiek besivystančioms šalims.

Mėlynosios ekonomikos iššūkis yra suvokti, kad tvariai valdyti vandenynų išteklius būtinas nacionalinių valstybių ir viešojo bei privataus sektorių bendradarbiavimas pasauliniu mastu (Pasaulio bankas, 2017).¹⁹⁵ Mėlynosios ekonomikos koncepcija siekia skatinti ekonomikos augimą, socialinę įtrauktį ir pragyvenimo šaltinių išsaugojimą arba gerinimą, tuo pačiu užtikrinant vandenynų ir pakrančių zonų aplinkos tvarumą. Jūrų erdvinis planavimas gali būti vertinama kaip racionalumo priemonė jūrų erdvės naudojimo organizavimas ir jos naudotojų sąveika, taigi subalansuoti vystymosi poreikius su būtinybe saugoti aplinką ir atvirai bei planingai siekti socialinių ir ekonominių tikslų (Douvere ir Ehler 2009)¹⁹⁶.

Dokumentuose akcentuojama, kad Europos Sąjungos mėlynoji ekonomika, kaip ir visi kiti sektoriai, turėtų ne tik laikytis Europos žaliojo kurso. Žalioji ekonomika be mėlynosios tiesiog negali būti. Taigi, siekdama visiškai įtraukti mėlynąją ekonomiką į žaliąjį kursą ir atkūrimo strategiją, Komisija priėmė naują požiūrį į tvarią mėlynąją ekonomiką ES. Mėlynosios ekonomikos tikslai yra padėti pasiekti Europos žaliojo kurso tikslus ir papildyti kitas naujausias Komisijos iniciatyvas dėl biologinės įvairovės, maisto, mobilumo, saugumo, duomenų ir kt.¹⁹⁷

Jungtinių Tautų atstovas neseniai apibrėžė mėlynąją ekonomiką kaip ekonomiką, kuri apima daugybę ekonomikos sektorių ir susijusių politikos krypčių, kurios kartu lemia, ar vandenynų išteklių naudojimas yra tvarus. Svarbus mėlynosios ekonomikos iššūkis yra suprasti ir geriau valdyti daugelį vandenynų tvarumo aspektų, pradedant nuo ekosistemų sveikatai ir taršos

¹⁹⁰ Kildow JT, McIlgorm A (2010) The importance of estimating the contribution of the oceans to national economies. *Mar Policy* 34:367–374

¹⁹¹ Park K., S, Kildow, J., T (2014) Rebuilding the classification system of the ocean economy. *J Ocean Coast Econ* 2014(1):20171104

¹⁹² White C, Halpern B.,S, Kappel, C.,V. (2012) Ecosystem service tradeoff analysis reveals the value of marine spatial planning for multiple ocean uses. In: *Proceedings of the national academy of sciences of the United States of America* (109):4696–4701

¹⁹³ White C, Halpern BS, Kappel CV (2012) Ecosystem service tradeoff analysis reveals the value of marine spatial planning for multiple ocean uses. In: *Proceedings of the national academy of sciences of the United States of America* (109):4696–4701

¹⁹⁴ Lisa Otto, L. (Editor) (2020). *Advanced Sciences and Technologies for Security Applications. Global Challenges in Maritime Security An Introduction* Prieiga:

https://www.researchgate.net/publication/340839401_Maritime_Piracy_and_Armed_Robbery_at_Sea

¹⁹⁵ <https://ioc.unesco.org/topics/blue-economy>

¹⁹⁶ Douvere F, Ehler CN (2009) New perspectives on sea use management: initial findings from European experience with marine spatial planning. *J Environ Manag* 90:77–88

¹⁹⁷ https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/ocean/blue-economy/sustainable-blue-economy_en

prevencijai. Antra, mėlynoji ekonomika verčia mus suvokti, kad reikės tvaraus vandenyno išteklių valdymo bendradarbiavimas tarpvalstybiniu mastu ir sektorių per įvairias partnerystes.

2022 m. gegužės 20 d. vyksiamame forume „Klaipėda jūrinėje Europoje“ buvo pristatyta Lietuvos jūrinės valstybės strategijos vizija. Šiame forume aptartos Lietuvos jūrinio verslo aktualijos, energetinė nepriklausomybė, mėlynosios ekonomikos plėtros perspektyvos identifikuojant esamas stiprybes, įvardijant iššūkius ir ieškant efektyvių sprendimų, padedančių juos įveikti bei Lietuvos Jūrinės valstybės elementai ir karinio laivyno perspektyvos¹⁹⁸.

Jūroje susilieja ekonomika, politika, saugumas ir strateginiai interesai. Dėl savo geopolitinės svarbos jūra yra pripažinta neatsiejama tarptautinio saugumo ašiu¹⁹⁹. Valstybės remiasi „jūros laisvėmis“ – gali prekiauti, nes didžioji pasaulio prekybos dalis (apie 90 %) plaukia per jūras ir vis dažniau naudojasi savo teisėmis eksploatuoti jūrą ekonominei plėtrai. Tai apima ekonominius ir politinius imperatyvus²⁰⁰.

Jūrų saugumas – „gera tvarka jūroje“, susijusi su jūrų aplinka, jūros ekonomikos plėtra, žmonių saugumu ir nacionaliniu saugumu, jūrų pajėgų vaidmeniu, kibernetiniu saugumu jūrų srityje (Bueger C., Edmunds T., 2017)²⁰¹. Jūrų saugumo iššūkiai yra įvairūs ir dažnai keičiasi, priklausomai nuo žemės ir jūros simbiozės, įvairių jurisdikcijų veiklų, tarptautinių problemų.

3.3.Lietuvos Karinės jūrų pajėgos šalies jūrinėje strategijoje

Akademinių pasaulio atstovai, savo moksliniuose darbuose skirtingai apibūdina karinių jūrų pajėgų vaidmenį. Dažnai valstybės analizuojamos ir lyginamos, atsižvelgiant į demografiją bei ekonominį lygį, apibūdinant valstybių saugumo situaciją ir dydį: mažos/silpnos ir didelės/stiprios.²⁰²

Kai kalbama apie potencialią grėsmę ir priešininkų atgrasymą, mažai šaliai, turinčiai ribotus išteklius, specialistai rekomenduoja karines pajėgas orientuoti į jūrines minas ir bepiločius laivus (angl. Unmanned Vehicles)²⁰³. O kai analizuojamos galingesnės valstybės, akcentuojama, kad jos turi užtikrinti jūros kontrolę (angl. Sea Control) operuojamame rajone²⁰⁴.

¹⁹⁸ <https://sc.bns.lt/view/item/428269>

¹⁹⁹ Otto, L. (editor) (2020). Advanced Sciences and Technologies for Security Applications. Global Challenges in Maritime Security An Introduction. P.17 Prieiga: https://www.researchgate.net/publication/340839401_Maritime_Piracy_and_Armed_Robbery_at_Sea

²⁰⁰ Ten pat

²⁰¹ Bueger C, Edmunds T (2017) Beyond seabindness: a new agenda for maritime security studies. Int Aff 93(6):1293–1311

²⁰² Savitz, S. (2018). Small States can use naval mines and unmanned vehicles to deter maritime aggression. .Santa Monica: RAND. Prieiga internete: <https://www.rand.org/blog/2018/07/small-states-can-use-naval-mines-and-unmanned-vehicles.html>

²⁰³ Vego, M. (2009). Joint Operational Warfare: Theory And Practic. [Jungtinės operacijos: teorija ir praktika] Newport, U.S. Naval War College

²⁰⁴ Ten pat

Rekomendacijos pagrindžia pagrindinį karinių jūrų pajėgų strateginių bei operacinių pranašumų jūroje, kai galingesnės šalys stengiasi o silpnesnės turi stengtis užtikrinti jūros kelių blokavimo/užkardymo (angl. Sea denial) principus²⁰⁵.

Visuotinai apibrėžtos ribos tarp didelių ir mažų karinių jūrų pajėgų nėra, tačiau jeigu analizuotume Jungtinių Amerikos valstijų (JAV) laivyną, tai minėtos šalies karinės jūrų pajėgos kitų šalių kontekste, būtų klasifikuojamos kaip didelės.

Nacionalinio saugumo kontekste, karinės jūrų pajėgos visose šalyse išlieka svarbiais valstybės galios instrumentais, nepriklausomai ar šalis turi didesnes ar mažesnes karines pajėgas. (Shemella 2016).²⁰⁶ Jūra ir jūrų galia turi būti akcentuojama kaip nauja ekonominė siena²⁰⁷.

Remiantis Swee Lean Collin Koch (2016).²⁰⁸, kuris apibūdina mažas karines jūrų pajėgas, būtų galima daryti prielaidą, kad mažų valstybių karinis jūrų laivynas dažniausiai yra atsakingas tik už gynybinį pakrantės patruliavimą ir užduočių vykdymą savo nacionaliniuose vandenyse, o ne reagavimą į pasaulines nenumatytas situacijas²⁰⁹.

Apibūdinant Lietuvos Karinės jūrų pajėgos (toliau – KJP), būtina pažymėti, kad tai – specifinė karinių pajėgų rūšis Lietuvoje, kurią galėtume apibūdinti kaip mažos šalies pajėgas. KJP funkcijos susijusios su taikos meto užduotimis, bet vykdomos ir papildomos, su jūriniu saugumu susijusios užduotys – uosto, akvatorijos, teritorinės jūros apsaugos, kontrolės ir stebėjimo. KJP prisideda prie sąjungininkų priėmimo, saugios laivybos užtikrinimo operacijų uoste bei jo prieigose. KJP kariai turi sukaupę ilgametę patirtį jūrinių minų paieškos ir neutralizavimo srityje, o tai ypač aktualu šalims rytinėje Baltijos jūros pakrantėje, kur buvo išmesta daugiausia jūrinių minų pasaulinių karų metu.

Lietuvos KJP užtikrina šalies gynybą ir saugumą savo atsakomybės rajone – Baltijos jūroje – teritoriniuose vandenyse ir išskirtinėje ekonominėje zonoje (toliau – IEZ), todėl svarbi efektyvi ginkluotė. Šiandieniniame pasaulyje gynybą apima ne tik karinis pasirengimas, bet ir technologijos, gebėjimas ir potencialas reaguoti į karines inovacijas, jų diegimas ir įsisavinimas.

Karinės jūrų pajėgos plėtoja jūrinės aplinkos suvokimo, jūros, priekrančių bei uosto apsaugos ir gynybos pajėgumus, toliau vysto turimus gebėjimus vykdyti jūrų operacijas, nustatytas gynybos planuose. 2022 m. vasarą suformuotas ir įkurtas naujas KJP vienetas – Uosto ir pakrančių gynybos tarnyba, kurio pagrindinė užduotis yra vykdyti uosto ir pakrančių apsaugą nuo kranto. Tokiu būdu pradėtas vystyti naujas pajėgumas, kurio nėra jokiam kitame Lietuvos Kariuomenės padalinyje.

²⁰⁵ Ten pat

²⁰⁶ Shemella P (ed) (2016) Global responses to maritime violence. Cooperation and collective action. Stanford University Press, Stanford

²⁰⁷ Ten pat

²⁰⁸ Swee Lean Collin Koch (2016). Emerging from obscurity: small navies and sea-launched land-attack cruise missiles// Maritime Affairs: Journal of The National Maritime, Vo. 12, P.46-57. Prieiga:

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09733159.2016.1175130>

²⁰⁹ Ten pat

Jūrinės aplinkos sistemų integravimas į vieningą sąveikią su NATO sąjungininkais sistemą – svarbi KJP sritis. Ypač daug dėmesio skiriama užtikrinant nuolatinio ir vientiso jūros paveikslo sudarymą. Jūrų uosto veiklos užtikrinimas taikos, krizės ir kiek įmanoma ilgiau karo metu – labai svarbus veiksnys atliekant priimančiosios šalies paramos funkcijas bei vykdamas kitas nacionalinės gynybos ir saugumo užduotis. Jūrų uosto ir jo prieigų apsauga bei gynyba – vienas iš prioritetų vystant jūrų uosto ir priekrančių apsaugos pajėgumus²¹⁰.

Baltijos regiono svarba bei ypatumai, šiandieniniame geopolitiniame kontekste, lemia tai, kad regione saugumo situacija ir toliau lieka įtempta, o prielaidų įtampai mažėti nėra. Pažymėtina, kad vienas iš svarbiausių ir daugiausiai iššūkių keliančių faktorių – Baltijos jūros regione nenuspėjamas Rusijos Federacijos (toliau – RF) elgesys²¹¹.

2016 m. Krašto apsaugos ministerijos oficialioje interneto svetainėje buvo pateikti faktai apie tai, kad RF laivai per pastaruosius metus Baltijos regione visaip trikdė laivybą: nurodė laivams keisti kursą, blokavo keliolikos laivų plaukimą į Lietuvos išskirtinę ekonominę zoną. Per keletą pastarųjų metų, vis dažniau fiksuojami nesankcionuoti Rusijos federacijos (RF) karinio laivyno veiksmai. Karinių mokymų ar kitos veiklos metu bandoma paveikti laisvą laivybą bei į Lietuvos IEZ plaukiančių laivų navigaciją²¹².

Baltijos jūros regione vystomi bendri jungiamieji tarptautiniai laivybos keliai, tiesiami arba jau nutiesti povandeniniai energetiniai vamzdynai ir kabeliai, o jūrų transporto apimtys regione per pastaruosius dešimt metų padvigubėjo ir prognozuojama, kad nemažės dar ateinančių dešimtmetį.

Akcentuotina, kad Rusijos Federacijos strategija bei veiksmai atsakyti į Vakarų sankcijas ir nepasitenkinimą, dėl NATO sąjungininkių pratybų bei papildomų pajėgų dislokavimo Baltijos regione, naudojami kaip įrankiai, pasiekti Kremliaus režimo interesus²¹³. Kaip pavyzdį, galima pateikti atvejį, kuomet vykstant povandeninio elektros kabelio tiesimo darbams tarp Lietuvos ir Švedijos, RF karo laivai trukdė tai atlikti, todėl elektros kabelį tiesęs laivas buvo priverstas stabdyti darbus²¹⁴. Kiekvienas toks ar panašus incidentas, susijęs su grėsmėmis Baltijos jūroje, inicijuoja Karinių jūrų pajėgų veiksmus, susijusius su gynyba ir atgrasymu, siunčiami kariniai laivai, fiksuojami neleistini, nesankcionuoti RF veiksmai.

Lietuvos Karinės Jūrų pajėgos dar 1992 m. aktyviai pradėjo tarptautinį bendradarbiavimą. Jau nuo 1993 m. Lietuvos KJP kariniai laivai dalyvauja įvairiuose tarptautiniuose mokymuose ir

²¹⁰ Lietuvos kariuomenės vado vizija 2019-2024 m.

²¹¹ Deterioration of the security environment – implications for Sweden (2022). Prieiga: <https://www.government.se/49a4d8/contentassets/50afebe322d54940b69c91751db2305c/deterioration-of-the-security-environment--implications-for-sweden-002.pdf>

²¹² Ten pat

²¹³ Ten pat

²¹⁴ Zdanavičius, L. (2020). Lithuania in the global context: National security and defence policy dilemmas. [Lietuva globaliame kontekste: Nacionalinės bei gynybinės saugumo politikos dilemos] (p. 203, 205). Vilnius: General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania. Prieiga internete: <https://vb.lka.lt/object/elaba:68867305/index.html>

operacijose. Tradicija KJP tapo tobulinti įgūdžius su užsienio karo laivais, per kasmet vykstančias išminavimo operacijas „Open Spirit“ (vyksta Lietuvos, Latvijos ir Estijos vandenyse), per mokymus „US Baltops“, „Amber sea“, „Nothorn coasts“, „Baltic fortress“ ir kt.

Siekdamos saugumo Baltijos jūroje, Lietuva, Latvija ir Estija 1998 m. nusprendė sukurti laivų junginį „BALTRON“ (angl. „Baltic Squadron“). Trys Baltijos šalys sujungė savo karines jūrų pajėgas ir vykdė priešminines jūrines operacijas, siekdamos kartu tobulėti bei kelti savo žinių lygį. Šis sprendimas, steigti laivų junginį, parodo, kad ir mažos šalys gali plėtoti vieną ar kitą labai svarbų jūrinį elementą, prisidėdamos ne tik prie nacionalinio, bet ir prie tarptautinio saugumo.

Pažymėtina, kad junginio kūrimas buvo siejamas su Baltijos šalių nacionaliniais tikslais – visose trijų šalių priekrančių teritorijose buvo ir yra likę nemaži sprogmenų, likusių po pasaulinių karų, kiekiai. Bendradarbiaudamos tarpusavyje karinio laivyno srityje, dalyvaudamos tarptautinėse operacijose, trys Baltijos šalys, dėjo pagrindus valstybių stojimui į NATO.

Nors 2015 m. Estija pasitraukė iš „BALTRON“ veiklos, tačiau Lietuva ir Latvija, toliau sėkmingai vykdo užduotis Baltijos regiono jūriniuose mokymuose bei nacionalinėse ir tarptautinėse išminavimo operacijose.

Kai Lietuva tapo NATO nare, šalies Karinės jūrų pajėgos turėjo galimybes intensyviai specializuotis priešmininės kovos srityje. NATO nuolatinės parengties priešmininių laivų 1-ajai grupei ir NATO greitojo reagavimo pajėgoms Lietuvos karo laivai periodiškai priskiriami nuo 2006 m. Lietuvos Karinės jūrų pajėgos glaudžiai bendradarbiavo su potencialiais sąjungininkais, sėmėsi patirties siųsdama laivus į plataus masto mokymus, delegavo personalą į NATO bei sąjungininkų štabus pasisemti gerosios patirties.

2021 m. vyko Karinių jūrų pajėgų mokymai „Baltijos tvirtovė 2021“. Šių mokymų tikslas – Klaipėdos valstybinio jūrų uosto apsauga bei saugus sąjungininkų atvykimo užtikrinimas. Lietuvos KJP, mokymu metu, parodė galimybes bei gebėjimus atlikti kritinės infrastruktūros apsaugą bei užtikrinti kontrolę saugumo krizės atveju individualiai bei kartu su sąjungininkais. Sąjungininkai turėjo progą įsitikinti, kad Lietuvai, kaip jūrinei valstybei, yra labai svarbi KVJU gynyba, kuri veikia, kaip gera atgrasymo priemonė galimoms šalims agresorėms.

Lietuvos Karinių jūrų pajėgų stiprinimas vyksta nuolat – koncentruojamasi ne tik į priešmininius pajėgumus, atnaujinamas laivynas, ginkluotė. KJP plėtoja labai svarbius povandeninės kovos pajėgumus. Patruliniai KJP laivai šiuolaikiški ir inovatyvūs, turintys 76 mm pabūklus ir modernias kovos valdymo sistemas bei povandeninių laivų aptikimo įrangą. Patruliniai laivai, lyginant Lietuvos, Latvijos ir Estijos laivyną vieni pajėgiausių.

Kai kurie tyrėjai pažymi, kad Lietuvos KJP, tarp trijų Baltijos valstybių, yra bene labiausiai subalansuotos, nes turi modernią ginkluotę, geba atlikti įvairias funkcijas, kompleksiškas ir sudėtingas užduotis²¹⁵.

Lietuvos Karinės jūrų pajėgos delegavo ir deleguoja savo pajėgumus į Nuolatinės parengties priešmininių laivų grupę vadovavimo lygmeniu (vadovaujantis štabas) ir jūrinio elemento (laivo) lygmeniu. Lietuvos KJP laivas „Jotvingis“ (N42) vykdo štabo ir aprūpinimo laivo funkcijas, į NATO priešmininės laivų grupės vadų pareigas skiriami KJP karininkai²¹⁶. 2014 m. ir 2020 m. Lietuva skyrė NATO nuolatinės parengties priešmininių laivų 1-ajai grupei vadus, vadovavimo laivą, bei grupės štabo narius²¹⁷.

Lietuva kasmet skiria priešmininį arba štabo ir aprūpinimo laivą ir štabo personalą į BALTRON. Pažymėtina, kad karinių laivų įsigijimo ir aptarnavimo srityje aktyviai bendradarbiaujama su Danijos, Jungtinės Karalystės, Norvegijos ir Vokietijos kariniais laivynais. O KJP Jūrų gelbėjimo koordinavimo centras bendradarbiauja su kaimyninėmis valstybėmis per paieškos, gelbėjimo ir taršos likvidavimo jūroje operacijas ir mokymus.

Lietuvos KJP kariai skiriami į tarnybą į įvairius NATO tarptautinius karinius centrus ir vadavietes,²¹⁸ o KJP kariai dalyvauja Europos Sąjungos karinėse operacijose „Atalanta“ ir „Sophia“ ir NATO vadovaujamoje operacijoje „Ocean shield“. Lietuvos Karinės jūrų pajėgos, Jūros ir pakrančių stebėjimo tarnyba, dalyvauja įgyvendinant Baltijos jūros regiono stebėjimo bendradarbiavimo projektą SUCBAS ir jame atstovauja Lietuvai²¹⁹.

Taigi, Lietuvos Karinių jūrų pajėgų kariai, kartu su kitų Lietuvos kariuomenės pajėgų kariais, dalyvauja Europos Sąjungos vadovaujamose tarptautinėse specializuotose karinėse operacijose jūroje. Taip pat vykdo plataus masto operacijas Lietuvos teritorinėje jūroje bei IEZ, taip prisidedami ne tik prie nacionalinio, bet ir prie regiono saugumo.

Lietuva prie ES operacijos „Atalanta“ prisideda nuo 2011 m., periodiškai skirdama 15 karių indėlį: 1 karininkas nuolat tarnauja operacijos vadavietėje Rotoje (Ispanijoje), o autonominės laivų apsaugos grupės (ALAG) ir Nacionalinės paramos elementai 3 – mėn. laikotarpiui skiriami periodiškai. Nuo 2019 m. rugpjūčio mėn. pabaigos iki gruodžio 31 d. Pasaulinės maisto programos laive buvo dislokuota penktoji ALAG, sudaryta iš 12 karių, o 2 kariai Džibutyje vykdė nacionalinės paramos užduotis. Iš viso šioje operacijoje jau sudalyvavo apie 100 Lietuvos karių. ES jūrų

²¹⁵ Lietuvos kariuomenė. Karinės jūrų pajėgos. Prieiga: <https://www.kariuomene.lt/uzdaviniai-ir-veikla/veikla/tarptautinis-bendradarbiavimas/23232>

²¹⁶ Ten pat

²¹⁷ LR Krašto apsaugos ministerija. Prieiga: <https://kam.lt/kategorija/naujienos/tarptautinis-bendradarbiavimas/>

Lietuvos kariuomenė. Dalyvavimas Europos Sąjungos karinėse operacijose. Prieiga: <https://www.kariuomene.lt/uzdaviniai-ir-veikla/veikla/tarptautines-operacijas/23398>

²¹⁸ Lietuvos kariuomenė. Bendravimas su visuomene. Prieiga: <https://www.kariuomene.lt/uzdaviniai-ir-veikla/veikla/tarptautinis-bendradarbiavimas/23232>

²¹⁹ Ten pat

operacijoje ATALANTA (*angl. EU Naval Counter-Piracy Operation ATALANTA*) šiuo metu dalyvauja 2 kariai: vienas karininkas operacijos vadavietėje Rotoje (ESP) ir 1 logistikos specialistas Džibutyje esančiame operacijos logistinės paramos vienetė (*angl. Support Element Atalanta*). Planuojama į operaciją skirti šeštąją Autonominę laivo apsaugos grupę – pagal galiojantį LR Seimo mandatą – iki 30 karių ir civilių.

Lietuvos indėlis į operaciją „SOPHIA“. Lietuvos kariai operacijoje „SOPHIA“ dalyvavo nuo jos aktyvavimo pradžios – 2015 m. vasaros. Periodiškai skyrė štabo karininkus į Pajėgų vadavietę laive (2016–2019 m.) ir Laivų apžiūros grupes (2017–2019 m.) Vokietijos karinio laivyno laivuose. Iš viso šioje operacijoje sudalyvavo apie 50 LK karių. Taip pat, Lietuvos Karinių jūrų pajėgų karininkai vadovavo formuojant tris laivų apžiūros grupes (LAG) (po 12 karių) su priskirtais Karo policijos, Specialiųjų operacijų pajėgų kariais. Trys grupės dirbo skirtingais laikotarpiais: LAG-1; LAG-2– 2017 m.; LAG-3 – 2018 m. Per operacijas Lietuvos KJP buvo dislokuoti Vokietijos karinio laivyno aprūpinimo ir koviniuose laivuose, kurie patruliavo Viduržemio jūroje netoli Libijos. Grupės vykdė įtarimą keliančių laivų patikras, sulaikė daug žmonių, jūros keliu plaustais nelegaliai pervežamų į Europą, konfiskavo didelius kiekius ginklų ir amunicijos kontrabandos²²⁰.

Lietuvos indėlis į operaciją „IRINI“. Šiuo metu operacijos „IRINI“ vadavietėje Romoje tarnauja 1 Lietuvos kariuomenės karininkas. Planuojama, kad Lietuva skirs į operaciją „Irinį“ štabo karininkus ir Laivų apžiūros grupes (LAG), dislokuotas Vokietijos kariniame laive. Vokietija yra pateikusi siūlymą priimti LK LAG (12 karių) savo kariniame laive. Vokietija siūlo kartu organizuoti priešmininį karių rengimą, o vėliau vykti į ES operacijos rajoną vykdyti operacijos užduočių²²¹.

Lietuvos Karinės jūrų pajėgos puoselėja ir kuria gražias tradicijas. Skirtingų Lietuvos savivaldybių atstovės tapo karo laivų krikštamotėmis. Į karo laivų heraldiką įtraukti miestų, su kuriais bendradarbiaujama, herbai. Laivas P14 „Aukštaitis“ bendradarbiauja su Biržų, P11 „Žemaitis“ – su Telšių, P12 „Dzūkias“ – su Alytaus, P15 „Sėlis“ – su Utenos, M53 „Skalvis“ – su Šilutės, M54 „Kuršis“ – su Klaipėdos, N42 „Jotvingis“ – su Druskininkų miestais, KJP Jūros ir pakrančių stebėjimo tarnyba – su Palangos savivaldybe²²².

Lietuvos KJP bendrauja su visuomene – rengia ekskursijas kariniuose laivuose, laivų įgulų nariai dalyvauja miestų renginiuose, šventėse, miestų atstovai kviečiami į Lietuvos KJP šventes.

Siekiant suburti karininkus bendriems darbas, projektams, kurti tradicijas, 2002 m. įkurtas Karinių jūrų pajėgų karininkų klubas. Lietuvos Karinės jūrų pajėgos puoselėja ne tik karininkų

²²⁰ LR Krašto apsaugos ministerija. Prieiga: <https://kam.lt/kategorija/naujienos/tarptautinis-bendradarbiavimas/>

²²¹ Lietuvos kariuomenė. Dalyvavimas Europos Sąjungos karinėse operacijose. Prieiga: <https://www.kariuomene.lt/uzdaviniai-ir-veikla/veikla/tarptautines-operacijos/23398>

²²² Lietuvos kariuomenė. Bendravimas su visuomene. Prieiga: <https://www.kariuomene.lt/uzdaviniai-ir-veikla/veikla/tarptautinis-bendradarbiavimas/23232>

tradicijas, rūpinasi karininkų ir jų šeimų kultūriniais poreikiais, bet dalyvauja įvairiuose labdaros projektuose, , organizuoja lėšų rinkimą sunkiomis ligomis sergantiems vaikams, prasidėjus COVID-19 pandemijai gamino ir tiekė trūkstantiems apsauginius veido skydelius Klaipėdos ligoninėms, organizavo pagalbą nuo karo Ukrainoje bėgantiems žmonėms.

2008 m. įsteigtas KJP jūreivių ir puskarininkų korpuso organizacija Laivūnų klubas, kuris nuo 2010 m. tapo nepriklausoma asociacija. Šis klubas puoselėja Lietuvos kariškas, jūrines ir tautines tradicijas, kariams ir jų šeimų nariams organizuoja pažintines keliones, klubo nariai ir jų artimieji kartu švenčia įvairias šventes. Laivūnų klubas globoja Pajūrio vaikų globos namus (Šilalės r.): lanko vaikus per įvairias tradicines šventes, kviečia juos apsilankyti KJP padaliniuose, apžiūrėti karinių laivų, organizuoja vaikams kultūrinius renginius.

Lietuvos karinės jūrų pajėgos tampa vis atviresnės visuomenei: plėtoja ryšius su visuomeninėmis organizacijomis įvairiose srityse; kartu su Lietuvos aukštąja jūreivystės mokykla ilgus metus bendradarbiaujama rengiant KJP karius ir karininkų rezervą; bendradarbiauja su Klaipėdoje veikiančia Kadetų mokykla, su Klaipėdos miesto savivaldybe organizuoja įvairias valstybines ir miesto šventes; su kitais Lietuvos kariuomenės Klaipėdos įgulos daliniais KJP organizuoja ir rengia, kasmet gegužės mėnesį, Klaipėdoje vykstančią Partizanų pagerbimo, visuomenės ir kariuomenės vienybės dieną²²³.

Lietuvos Karinės jūrų pajėgos šalies jūrinės strategijos kontekste yra ne tik gynybinių, atgrasymo funkcijų, bet ir jūrinės valstybės pozicionavimo vykdytojos. Tačiau būtina pažymėti, kad visos trys Baltijos šalys (Lietuva, Latvija ir Estija) įvardijamos kaip „nišinio laivyno jėga“²²⁴. Todėl Baltijos šalių trišalis regioninis bendradarbiavimas Baltijos jūros erdvėse yra būtinas. Šis bendradarbiavimas galėtų būti papildomai sustiprintas, priėmus bendrą Baltijos valstybių jūrinę strategiją. *Galima daryti prielaidą, kad trijų Baltijos valstybių jūrinių strategijų rengimas galėtų inicijuoti bendrąją jūrinę strategiją, kuri sustiprintų valstybių saugumą visose srityse.*

²²⁴ Baltic Sea Security: Regional and Sectoral Perspectives Paperback (2021), July 1. by Olevs Nikers (Editor), Otto Tabuns (Editor)

IŠVADOS

- Išanalizavus nacionalinio saugumo sampratą teoriniu aspektu, galima teigti, nacionalinis saugumas – kiekvienos valstybės suvereniteto pagrindas, kurį sudaro šalies politinės, ekonominės, karinės ir diplomatinės galios bei priemonės, šalies gynyba nuo išorės priešų bei kitų grėsmių, valstybės paslapčių saugojimas. Tačiau šiuolaikiniame pasaulyje, kuriame vyksta dinamiška technologijų pažanga, skirtingose pasaulio vietose geopolitiniai reiškiniai, globalinė kaita, saugumo kontekstas keičiasi. Tos priemonės ir įrankiai, kurie, žvelgiant per istorinę prizmę, buvo tinkami saugumui užtikrinti, grėsmėms atpažinti, dabartiniame pasaulyje ne visuomet efektyvūs. Kitaip tariant, saugumas – nuolat kintantis reiškinys. Dabartiniame pasaulyje šalių saugumas nacionaliniu lygiu siejamas su valstybių vidaus ir užsienio politikos klausimais dažniau, nei su saugumo koncepcija.
- Šiandieninėje geopolitinėje situacijoje dar labiau aktualizuojasi karinių pajėgų vaidmuo saugumo gynybiniame kontekste. Gynybą apima ne tik karinis pasirengimas, bet ir technologiniai pasiekimai, gebėjimas ir potencialas reaguoti į karines inovacijas, jų diegimas ir įsisavinimas. Nei viena valstybė nėra visiškai izoliuota nuo saugumo problemų. Karinės pajėgos išlieka svarbiu gynybiniu garantu valstybėse. Karinių pajėgų funkcijos susijusios ne tik su tiesioginiu karu, bet ir su grėsmėmis, kurios nūdienos geopolitinėje situacijoje ypač išryškėjo. Lietuvos kariuomenė yra vienas svarbiausių Lietuvos Respublikos saugumo ir gynybos sergėtojų. Lietuva turi tokias pajėgas, kurios gebėtų savarankiškai ir kartu su sąjungininkais vykdyti šalies ir Aljanso gynybos užduotis. Lietuvai priklausančią jūros erdvę saugo Lietuvos karinės jūrų pajėgos, kurios yra reikšminga ir išskirtinė šalies kariuomenės dalis – funkcijos ir veiksmai, susiję su Baltijos jūros erdve, priekrantėmis ir pakrantėmis LR teritorijoje bei Lietuvos, kaip jūrinės valstybės statusu. Lietuvos Karinės jūrų pajėgos rūpinasi ir užtikrina saugumą Lietuvos teritoriniuose vandenyse ir išskirtinėje ekonominėje zonoje Baltijos jūroje. KJP sėkmingai vykdo pavestas užduotis ir įsipareigojimus valstybei, visuomenei ir NATO sąjungininkams.
- Kiekviena *jūrinė valstybė* turi tam tikrą jūrinį pajėgumą. Vienas svarbiausių jūrinio pajėgumo elementų – valstybės poreikius atitinkanti karinė galia jūroje. Ši galia ne tik saugo savo jūrinės valstybės erdves, bet įneša reikšmingą indėlį į tarptautinį saugumą, garantuoja laivybos ir skrydžių virš jūros saugumą, žmogaus gyvybės gelbėjimą jūroje, reguliuoja jūrų išteklių naudojimą, saugo nuo taršos. Jūrinė galia apima ir valstybės ekonomiką, jos žaliavų išteklius, laivų statybos, aviacijos ir kt. šakų pramonės gamybinį pajėgumą. Valstybės, formuojančios Jūrinę strategiją, akcentuoja ne tik ekonominį, ekologinį, socialinį, bet ir

karinį potencialą, nes be jūrų erdvės saugumo garanto, jokie strateginiai procesai neįmanomi. Lietuvos Karinės jūrų pajėgos (KJP) specifinė karinių pajėgų rūšis, kurią galėtume apibūdinti kaip mažos šalies pajėgas. LR KJP funkcijos susijusios su taikos meto užduotimis – reaguoti į įvairius incidentus jūroje, vykdyti išminavimo, paieškos ir gelbėjimo bei teršalų likvidavimo užduotis, rūpintis jūriniu saugumu (uosto apsauga ir kontrole). Karinių jūrų pajėgų funkcijas apima jūrų kelių blokavimas/užkardymas (jūrinių minų panaudojimas), hibridinių grėsmių atgrasymas. Jūrinės aplinkos sistemų integravimas į vieningą sąveiką su NATO sąjungininkais sistema – svarbi KJP sritis. Ypač daug dėmesio skiriama užtikrinant nuolatinio ir vientiso jūros poveikio sudarymą.

LITERATŪRA

1. A stronger EU on security and defence. Prieiga:
https://www.eeas.europa.eu/eeas/stronger-eu-security-and-defence_en
2. Baltic Sea Security: Regional and Sectoral Perspectives Paperback (2021), July 1.
by Olevs Nikers (Editor), Otto Tabuns (Editor)
3. Barry Buzan, Ole Weaver, Jaap de Wilde (1998) Security: A new framework for analysis,
Lynne Rienner Publishers, Colorado: P. 1-7
4. Blue Economy. Prieiga:https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/ocean/blue-economy/sustainable-blue-economy_en
5. Bueger C, Edmunds T (2017) Beyond seablindness: a new agenda for maritime security
studies. Int Aff 93(6):1293–1311
6. Bueger, CH. (2015).What is maritime security? Prieiga:
https://www.academia.edu/11164391/What_is_Maritime_Security
7. Deterioration of the security environment – implications for Sweden (2022).
Prieiga:<https://www.government.se/49a4d8/contentassets/50afebe322d54940b69c91751db2305c/deterioration-of-the-security-environment---inpications-for-sweden-002.pdf>
8. Douvere F, Ehler CN (2009) New perspectives on sea use management: initial findings
from European experience with marine spatial planning. J Environ Manag 90:77–88
9. EC.Europa.EU. Prieiga: https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/ocean/blue-economy/sustainable-blue-economy_en
10. Enciklopedinis karybos žodynas (2008). Generolo J.Žemaičio karo akademija. Vilnius.
Prieiga: https://www.lka.lt/download/2539/karybos_enciklopedinis_internetui.pdf
11. European Council, „Infographic – How the Russian invasion of Ukraine has further
aggravated the global crisis“. Prieiga internete:
<<https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/how-the-russian-invasion-of-ukraine-has-further-aggravated-the-global-food-crisis/>> [Žiūrėta: 2022-12-21].
12. Europos Parlamentas. Apie Europos Parlamentą. Lisabonos sutartis. Prieiga:
<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/lt/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-lisbon>

13. Europos Parlamentas. Faktų apie Europos Sąjungą suvestinės. Prieiga:
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/159/bendra-saugumo-ir-gynybos-politika>
14. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Information Note The importance of Ukraine and the Russian Federation for global agricultural markets and the risks associated with the current conflict 25 March 2022 Update. Prieiga internete:<<https://www.fao.org/3/cb9236en/cb9236en.pdf>> [Žiūrėta: 2022-06-10]
15. Freestone, D., Barnes, R., Ong, D. (Hrsg.): *The Law of the Sea: Progress and Prospects*. 4. Aufl., Oxford 2006.
16. Generolo J. Žemaičio karo akademija. Mokslinė veikla. Prieiga:
<https://www.lka.lt/projektai-ir-tyrimai/>
17. Genzelis, G., Žigaras, F., Kazlauskaitė-Markelienė, R., Audronė Petrauskaitė A. (2008). Šiuolaikinės visuomenės vertybinės orientacijos ir Lietuvos kariuomenė. Mokslinių straipsnių rinkinys. P.67 prieiga: <https://biblioteka.lka.lt/data/PDF-leidiniai/2006-2010/2008-Genzelis-Siuolaikines%20visuomenes%20vertybines%20orientacijos.pdf>
18. Globalizacijos iššūkiai ugdymo procesui: visuomenė ir kariuomenė. Mokslo studija (2013).
19. Held D., McGrew A. ir kt. (2002) Globaliniai pokyčiai: politika, ekonomika ir kultūra. Vilnius: Margi raštai
20. Isokaitė, I. (2010). Jūros erdvių reglamentavimas tarptautinėje ir LR teisėje. Daktaro disertacija. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, p. 22. Prieiga:
<http://talpykla.elaba.lt/elabafedora/objects/elaba:1936193/datastreams/MAIN/content>
21. Janeliūnas, T. (2004). Saugumo studijos. Grįžimas prie objektyvistinio analizės modelio, Source: Politology (Politologija), issue: 2 (34), 2004, 41
22. Jokubauskas, V. (2015) Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2014–2015. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. 13 tomas (p. 167-169). Prieiga internete: <http://slaptai.lt/www2/wpcontent/uploads/2016/01/lietuvos%20metine%20strategine%20a%20p%20zvalga%202014-2015%20-%20t%2013.pdf>
23. Kanauka V., A. (2014). “Significance of Admiral A. Mahan s Ideas to Geopolitics“../Kariūnas 2014 m. Nr. 1 (120), p.36. Prieiga:

https://homedocbox.com/Environmental_Safety/90888432-Admirolo-a-mahano-ideju-reiksme-geopolitikoje-dr-algirdas-v-kanauka-significance-of-admiral-a-mahan-s-ideas-to-geopolitics.html

24. Karys (2019), Nr. 6. Prieiga:

https://www.kariuomene.lt/data/public/uploads/2021/03/karys_nr.6_2019_internetui.pdf

25. Karys.LT. Tarptautinės operacijos (misijos). Prieiga:

<https://www.karys.lt/kariuomene/tarptautines-operacijos-misijos/39>

26. Kathijotes, N. (2013) Keynote: blue economy – environmental and behavioural aspects towards sustainable coastal development. In: AMER international conference on quality of life. Procedia – Social and Behavioral Sciences Langkawi, pp 7–13

27. Katuoka S. Tarptautinė jūrų teisė. Vilnius, Eugrimas, 1997. P. 20.

28. Kazlauskaitė-Markelienė, R., Petrauskaitė, A.(2010) Pilietinė visuomenė ir nacionalinis saugumas: teorinė problemos apžvalga. Prieiga: [https://journals.lka.lt/journal/lmsa/almsa-9-1-11_kazlauskaite-markeliene_petrauskaite9\(1\).pdf](https://journals.lka.lt/journal/lmsa/almsa-9-1-11_kazlauskaite-markeliene_petrauskaite9(1).pdf)

29. Kildow JT, Mcilgorm A (2010) The importance of estimating the contribution of the oceans to national economies. Mar Policy 34:367–374

30. Kulevičius, V. (2019) Lietuvos kaip jūrinės valstybės koncepcija XX amžiuje: ištakos, raida ir įgyvendinimas? Magistro darbas, Klaipėdos universitetas.

31. Laurinavičius, Č.; Motieka, E.; Statkus, N. Baltijos valstybių geopolitikos bruožai. XX amžius. Vilnius, 2005

32. Lietuvos karinė doktrina (2016). Prieiga:

https://www.kariuomene.lt/data/public/uploads/2021/03/lkd-2016_patalpinta-svetainese-6.pdf

33. Lietuvos karinės jūrų pajėgos (2016). Prieiga: <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/kjp-2016.pdf>

34. Lietuvos kariuomenė (2021). Karinės jūrų pajėgos. Prieiga internete:

<https://www.kariuomene.lt/pajegos-ir-kariniai-vienetai/karines-juru-pajegos/22944>.

35. Lietuvos kariuomenė. Bendravimas su visuomene. Prieiga:
<https://www.kariuomene.lt/uzdaviniai-ir-veikla/veikla/tarptautinis-bendradarbiavimas/23232>
36. Lietuvos kariuomenė. Dalyvavimas Europos Sąjungos karinėse operacijose. Prieiga:
<https://www.kariuomene.lt/uzdaviniai-ir-veikla/veikla/tarptautines-operacijos/23398>
37. Lietuvos kariuomenė. Karinė užduotis. <https://kariuomene.lt/musu-misija/kariuomenes-uzduotis/18>
38. Lietuvos kariuomenė. Karinės jūrų pajėgos. Prieiga:
<https://www.kariuomene.lt/uzdaviniai-ir-veikla/veikla/tarptautinis-bendradarbiavimas/23232>
39. Lietuvos kariuomenė. LR teritorinės jūros ir išskirtinės ekonominės zonos. Prieiga:
<https://www.kariuomene.lt/padaliniai/juros-ir-pakranciu-stebejimo-tarnyba/teritorine-jura-ir-isskirtine-ekonomine-zona/23637>
40. Lietuvos kariuomenė. Prieiga:
https://www.kariuomene.lt/data/public/uploads/2021/03/lkd-2016_patalpinta-svetainese-6.pdf
41. Lietuvos kariuomenės vado vizija 2019-2024 m.
42. Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2010–2011. Prieiga:
<https://doczz.net/doc/557278/lietuvos-metin%C4%97-strategin%C4%97-ap%C5%BEvalga-2010%E2%80%932011>
43. Lietuvos respublikos Krašto apsaugos ministerija. Strateginės nuostatos. Prieiga:
<https://kam.lt/strategines-nuostatos/>
44. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas. Prieiga: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.56646>
45. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas. Prieiga: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.34169>
46. Lietuvos respublikos Užsienio reikalų ministerija. Lietuvos dalyvavimas ES bendroje saugumo ir gynybos politikoje (BSGP). (Atnaujinta 2022.11.14 11:23) Prieiga internete <https://urm.lt/default/lt/uzsienio-politika/uzsienio-politikos-prioritetai/lietuvos-saugumo-politika/lietuvos-indelis-ESGP>

47. Lietuvos respublikos vyriausybės 2021 metų veiklos ataskaita (2022 m. kovo 30 d., Vilnius). Prieiga: <https://lrvt.lt/uploads/main/documents/files/Vyriausybes%202021%20metu%20veiklos%20ataskaita.pdf>
48. LR KAM. Prieiga: <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/kjp-2016.pdf>
49. LR Karinė strategija. Patvirtinta Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2016 m. kovo 17 d. įsakymu Nr. V-252. Prieiga: <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/karine-strategija-LT-2016.pdf>
50. LR Krašto apsaugos ministerija. ES bendra saugumo ir gynybos politika. Prieiga: <https://kam.lt/es-bendra-saugumo-ir-gynybos-politika/>
51. LR Krašto apsaugos ministerija. Knyga. Lietuvos kareivio knyga. Prieiga: <https://kam.lt/leidiniai/lietuvas-kareivio-knyga-2/>
52. LR Krašto apsaugos ministerija. Lietuvos respublikos Karinė strategija (PATVIRTINTA Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2016 m. kovo 17 d. įsakymu Nr. V-252), psl.11. Prieiga: <https://kam.lt/download/53121/karine-strategija-lt-kkc-2016.pdf>
53. LR Krašto apsaugos ministerija. Prieiga: <https://kam.lt/download/70547/kjp%202020.pdf>
54. LR Krašto apsaugos ministerija. Prieiga: <https://kam.lt/download/53126/lkd%202016.pdf>
55. LR Krašto apsaugos ministerija. Prieiga: <https://kam.lt/download/70388/saugumo%20i%C3%85%C2%A1%C3%85%C2%A1ukiai%20vadybos%20tobulinimas.pdf>
56. LR Krašto apsaugos ministerija. Prieiga: <https://kam.lt/download/53121/karine-strategija-lt-kkc-2016.pdf>
57. LR Krašto apsaugos ministerija. Prieiga: <https://kam.lt/download/57455/2017-nacsaugstrategijalt.pdf>
58. LR Krašto apsaugos ministerija. Prieiga: <https://kam.lt/kategorija/naujienos/tarptautinis-bendradarbiavimas/>
59. LR Krašto apsaugos ministerija. Saugumo ir gynybos politika. Prieiga: <https://kam.lt/kategorija/naujienos/saugumo-ir-gynybos-politika/>
60. LR Nacionalinio saugumo įstatymas, 1996-12-19 Nr. VIII-49.

61. LR Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo priedėlio 7 skyriaus papildymo įstatymas (2006 m. spalio 12 d. Nr. X-852 Vilnius). Prieiga: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.285392>
62. LR teritorinės jūros ir (ar) Lietuvos respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje teritorijos, skirtos atsinaujinančios energetikos plėtimui, inžinerinės infrastruktūros vystymo plano konkretizuoti sprendiniai (2022)
Prieiga: [https://enmin.lrv.lt/uploads/enmin/documents/files/VP_konkretizuoti_sprendiniai_Aiskinamasis_rastas\(1\).pdf](https://enmin.lrv.lt/uploads/enmin/documents/files/VP_konkretizuoti_sprendiniai_Aiskinamasis_rastas(1).pdf)
63. LT Vyriausybės nutarimas “Dėl Lietuvos teritorinės jūros, gretutinės zonos, išskirtinės ekonominės zonos ir kontinentinio šelfo ribų patvirtinimo ir pavedimo ministerijoms ir vyriausybės įstaigoms parengti reikiamus teisės aktus (2004 m. gruodžio 6 d. Nr. 1597 Vilnius. Prieiga: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.246677?jfwid=191fum7rlr>
64. Makštutis, A. (2016). Strateginis valdymas. Teorinė- praktinė studija. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. Prieiga internete: https://evedlys.pavb.lt/wpcontent/uploads/2017/02/strateginis_valdymas_2016_1.pdf
65. Marine Strategy. Prieiga: https://ec.europa.eu/environment/marine/eu-coast-and-marine-policy/marine-strategy-framework-directive/index_en.htm
66. Maritime Security. Prieiga: https://www.eeas.europa.eu/eeas/maritime-security_en
67. Matulionytė E. (2008) Grėsmių nacionaliniam saugumui nustatymas ir jų prevencijos galimybės. JURISPRUDENCIJA. Mokslo darbai. ISSN 1392-6195, p. 93.
68. Melnikas B. Transformacijos. Vilnius: Vaga, 2002. P. 25, 71, 133, 134
69. Miniotaitė G. Pilietinis pasipriešinimas Lietuvos saugumo ir gynybos sistemoje: raida ir perspektyvos / Gražina Miniotaitė. Vietoj išvadų. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, Vilnius, 2014, p. 43–62. www.lka.lt/download/18178/g.miniotaite
70. Nacionalinio saugumo strategija (2017) Patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. IX-907 (Lietuvos Respublikos Seimo 2017 m. sausio 17 d. nutarimo Nr. XIII-202 redakcija) <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/2017-nacionalinio-saugumo-strategija.pdf>

71. Nacionalinis kibernetinio saugumo centras. Prieiga:
https://www.nksc.lt/naujienos/es_salys_nares_kurs_lietuvos_inicijuotas_europos_k.html
72. NATO OTAN. Šiaurės Atlanto sutartis. Prieiga:
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=lt
73. Nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 2002 m. gegužės 28 d. nutarimo Nr. IX-907 „Dėl nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“ pakeitimo“ (2021 m. gruodžio 16 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo Nr. XIV-795 redakcija) Prieiga:
<https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/10625df0623a11ecb2fe9975f8a9e52e?jfwid=-nomr8mo3y>
74. Otto, L. (Editor) (2020). Advanced Sciences and Technologies for Security Applications. Global Challenges in Maritime Security An Introduction. P.17
 Prieiga:https://www.researchgate.net/publication/340839401_Maritime_Piracy_and_Armed_Robbery_at_Sea
75. Park K., S, Kildow, J., T (2014) Rebuilding the classification system of the ocean economy. J Ocean Coast Econ 2014(1):20171104
76. Petrauskaitė A., Markelienė R., Gedminienė R. – „Šalies saugumas ir gynyba“, Vilnius 2016, p. 13. Prieiga: https://www.sauliusajunga.lt/wp-content/uploads/2015/03/images_knyga_salies_saugumas_ir_gynyba_moksleiviams_internetui.pdf
77. Prieiga: <https://sc.bns.lt/view/item/428269>
78. Puidokas, M., Andriuškaitė. L. (2012) Klaipėdos valstybinio jūrų uosto transporto politikos analizė pozicionuojant Lietuvą kaip jūrinę valstybę. VIEŠOJI POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS ISSN 2029-2872 (online) PUBLIC POLICY AND ADMINISTRATION 2012, T. 11, Nr. 3 / 2012, Vol. 11, No 3, p. 404–419
79. Savitz, S. (2018). Small States can use naval mines and unmanned vehicles to deter maritime aggression. .Santa Monica: RAND. Prieiga internete:
<https://www.rand.org/blog/2018/07/small-states-can-use-naval-mines-and-unmanned-vehicles.html>
80. Shared Vision, Common Action: Stronger Europe A Global Strategy for the European Union’s Foreign And Security Policy (2016) . Prieiga
https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_review_web_0.pdf

81. Shemella P (ed) (2016) Global responses to maritime violence. Cooperation and collective action. Stanford University Press, Stanford
82. Surgailis G. Trečiasis pėstininkų Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Vytauto pulkas. Monografija. Vilnius, 2013
83. Swee Lean Collin Koch (2016). Emerging from obscurity: small navies and sea-launched land-attack cruise missiles// Maritime Affairs: Journal of The National Maritime, Vo. 12, P.46-57. Prieiga: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09733159.2016.1175130>
84. Šešelgytė, M. Europos Sąjungos bendro gynybos identiteto problema, Vilnius, Vilniaus universitetas: 2007, p.27
85. Šiaurės Atlanto sutartis (1949). JAV, Vašingtonas. Prieiga internete: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.228603?jfwid=rivwzvpvg>> [Žiūrėta: 2020-05-10].
86. Šlekys D. Intelektualinė refleksija: civilių ir kariškių santykiai Lietuvoje // Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2014–2015, t. 13, p. 215–244
87. Tangredi, Sam, "Globalization and Maritime Power", 2002 - National Defense University, ISBN 1-57906-060-9
88. Till Geoffrey: *Sea Power: A guide for the twenty first century*. Oxon, 2009, p. 23 – 33.
89. UNESCO. Prieiga: <https://ioc.unesco.org/topics/blue-economy>
90. Urbelis V. Mažųjų valstybių veikimo būdai NATO ir ES bendroje saugumo ir gynybos politikoje // Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2014–2015, t. 13, p. 59–76
91. Vareikis, E., Vitkus, G., Mereckis, D., K., Laurinavičius, Č., Lopata, R., Prazauskas, A., Bajarūnas, E. (2000). Skaitiniai apie nacionalinį saugumą: Vilnius, Ogamas, p. 3.
92. Vego, M. (2009). Joint Operational Warfare: Theory And Practic. [Jungtinės operacijos: teorija ir praktika] Newport, U.S. Naval War College
93. VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcijos 2021 m. finansinės ataskaitos. Prieiga internete: <https://governance.lt/wp-content/uploads/2018/08/KVJUD-TFAS-2021-FINAL_ok_RK.pdf> [Žiūrėta: 2022-12-22].
94. Vileikienė A., Pocienė A., Aleknevičienė J. (2015). Motyvacija tarnauti Lietuvos kariuomenėje. Mokslo studija. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. Vilnius. P.23, 90. Prieiga: https://jrd.lt/informacija-dirbantiems-su-jaunimu/informacija-apie-jaunima/tyrimai/motyvacija_tarnauti_lietuvos_kariuomeneje_2015.pdf
95. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Prieiga: <https://www.vle.lt/straipsnis/zenevos-konferencijos-del-juru-teises/>

96. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Valstybė. Prieiga:
<https://www.vle.lt/valstybe/10/?raide=J>
97. White C, Halpern B.,S, Kappel, C.,V. (2012) Ecosystem service tradeoff analysis reveals the value of marine spatial planning for multiple ocean uses. In: Proceedings of the national academy of sciences of the United States of America (109):4696–4701
98. Winter , P.J., ir. Lord, A., F., Jr. (2006). The role of the U.S. Navy in support of the National strategy for maritime security.. U.S. Army War College CARLISLE BARRACKS, PENNSYLVANIA 17013
99. Wombacher, Joerg and Joerg Felfe. (2012) United We Are Strong: An Investigation into Sense of Community among Navy Crews, Armed Forces & Society, Vol. 38, No. 4
100. Zdanavičius, L. (2020). Lithuania in the global context: National security and defence policy dilemmas. [Lietuva globaliame kontekste: Nacionalinės bei gynybinės saugumo politikos dilemos] (p. 203, 205). Vilnius: General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania. Prieiga internete:
<https://vb.lka.lt/object/elaba:68867305/index.html>
101. Žalimas D., Žaltauskaitė-Žalimienė S., Petrauskas Z., Saladžius J. (2001). Tarptautinės organizacijos, Justitia, Vilnius, P. 467.